

Çeşitli Yönleriyle
KERBELA
(Edebiyat)

II. Cilt

EDITÖR

Doç. Dr. Alim YILDIZ

T.C. BAŞBAKANLIK
TANITMA FONU

KÜLTÜR ve TURİZM
BAKANLIĞI

SİVAS - 2010

MERSİYEDEN MODERN ŞİİRE TARİHİN KERBELA ŞUURU

Hasan Aktaş

Siz siz olun, zalime boyun eğmeyin. Zalimle, masum kavgaya tutuşursa, hep masumun, mazlumun yanında olun. Ömür dediğin, şimşekten hızlı gelip geçer. Ama geriye, mazlumun yanında olanlar için, parıltısı sönmeyen bir ışık kalır ki, bu ışık mezarınızın bekçisi olur. Ey Hasan, ey Hüseyin, mezarlarınız ışıklı olsun. Olsun ki, inanmış insanlar izlerini kaybetmesinler. Bağırıp dövünmeyin, babanız mezarı fener olmuşların yanına gidiyor.

Hz. Ali

Hıristiyanlık tarihi, mitolojisi, efsanesi ve masalları Batı edebiyatı için tabu olmanın epeyce ötesinde çok zengin bir ilham kaynağı ve konu olurken, hatta Batı edebiyatına ait ürünlerin çoğunun Hıristiyanlık teoloji ve terminolojisine ait önemli bir epigrafla başlarken, bizde İslamî literatür ve terminolojiye ait Kur'an, Hadis, kıssa, tarih, mitoloji, efsane ve masal gibi türler modern edebiyatta sürekli ihmal edilmiştir. İşte bu yüzden bizim yeni edebiyatımız, kendi kültürümüze ait ham maddeyi ve arkaik malzemeyi yeterince kullanamamış ve işleyememiştir. Klasikleşmiş eserlerin sonradan yazılan eserlere epistemolojik bir altyapı oluşturması beklenirdi. Bu, özellikle modern edebiyattan daha çok beklenirdi.

Zira modern edebiyat, epistemolojiye ciddi gereksinimi olan bir edebiyattı ve bu yüzden de sıkça epigrafi yöntemine başvurarak yeni açılımlar edinmesi gerekirdi. Modern şiir, özellikle kendisine tarihsel ve epistemolojik bir köken bulmak zorunda idi. Batı kültürü ve edebiyatıyla sıkı fıkı ciddi akrabalıklar içine girmiş olduğu için bunun farkına varamadı ve gereğini yapmadı, yapamadı veya yapmak istemedi. Mesela Kerbelâ gibi ciddi tarihsel/siyasal ve dinsel epistemolojik altyapısı olan muhteşem bir konu, yeni şairlere ciddi ilhamlar verebilirdi ve muazzam eserlerin ortaya konulmasına büyük kanatlı kapılar aralayabilirdi. Kiblesini değiştiren modern şairlerimiz, Batı kültürü ve edebiyatıyla ilgilenmekten Doğu'ya yönlerini bir türlü çeviremediler ve bu yüzden de sahih/sahici bir şiir ortaya koyamadılar.

Genelde edebiyat, özelde ise modern şiir bu çok önemli fırsatı kaçırdı. Ama yine de yeni şairler Kerbelâ ile ilgili önemli şiirler ürettiler, fakat bu şiirler maalesef şâheser düzeyine yükselme şansını elde edemedi. Eğer

şairlerimiz, Kerbelâ ile ilgili ciddi bir birikimin sahibi olsaydılar, estetik düzeyde üst düzey şiirler ortaya koyabilirlerdi. Kerbelâ olayına, başından beri basit bir vahşet ya da katliam olarak sıradan bir bakış açısıyla bakmakla yetinildi. Bu bakış açısı oylumlu bir vizyon (uzak/geniş görüşlülük) ve perspektiften yoksun idi. Kerbelâ olayı ciddi bir üst dille felsefeye dönüştürülebilir ve oradan da üst düzeyde şiirler üretilebilirdi. Kerbelâ gibi böylesine muhteşem bir malzeme şairler tarafından heder edildi. İşte bu yüzden yazılan mevcut Kerbelâ şiirleriyle yetinmek zorundayız. Bu şiirlerden Kerbelâ'nın önemini çok daha iyi anlayabiliriz.

Osmanlı dönemi klasik divan şiirinde Kerbelâ ile ilgili olarak yazılan mersiyeler birer kanon haline gelmiştir. Mersiyelerin monoton ve birbirini tekrar eden bir yapısı ve içeriği vardır. Hatta mersiyeler okunurken minyatürist bir tarzda yaşanan acılar bile aşağı-yukarı birbirinin muadili sayılır. Okunan mersiyeler arasında içerik bakımından çok fazla aykırı bir fark olmayınca, o anda yaşanan duygular da birbirine yakın sayılır. Mersiyelerin genelinde ölen kişi için yapılan dualar ve temenniler bölümünde Allah'tan merhûmun makamının cennet olması ve onun yakınlarına da sabır ve sağlık talep edilir.

Kerbelâ ile ilgili yazılan mersiyelerde ise durum biraz farklıdır ve şiirin yazılmasına sebep olan Hz. Hüseyin'in orada bulunan cemaate şefahtçi olması için dualar edilir. Özellikle kadın şairlerin, Hz. Muhammed'in sevgili kızı, Hz. Ali'nin mümtaz eşi ve Hz. Hüseyin'in annesi olan Hz. Fatıma'dan şefaht istemeleri dikkatleri çeker. Kerbelâ¹ ile ilgili mersiyelere ait duaların en sonunda Yezid'e ve onun kavmine beddualar yapılır. Kerbelâ ile ilgili olarak yazılan mersiyelerin genel olarak muhteviyatı budur. Bu içerik değişmeden yüzyıllar boyu devam etmiştir. Modern şiir, Kerbelâ'yı artık kendi perspektifinden okumuştur ve öylece de yorumlamıştır. Kerbelâ artık sadece tarihsel bir olay değil, bir okuldur, bir felsefedir, bir şiirdir ve yüksek bir akademidir. Artık günümüzde Kerbelâ Enstitüsü veya Kerbelâ Akademisi gibi kurumlara acilen ihtiyaç vardır.

Yeryüzünde ilk kan Habil ile Kabil arasındaki kardeş kavgasında dökülmüştür. Şüphesiz ki bu vahim kardeş kavgası tarihin de başlangıç noktası olarak kabul edilir. Âdem'in öyküsü nasıl insan felsefesinin kaynağı ise, Habil ile Kabil öyküsü de tarih felsefesinin kaynağıdır. Tarihi diyalektik² içerisinde hep var olan gelen söz konusu karşıt kutupların mücadelesi

¹ Bünyamin Çağlayan, Kerbelâ Mersiyeleri, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1997

² Ali Şeriatî, Toplum Bilim, Bir Yayıncılık, Çev. Kenan Sökmen, İst., 1985, s. 98.

Kerbela'da çok daha net ve somut bir boyut kazanır. Ali ile Muaviye, Hüseyin ile Yezid mücadelelerinde mazlum olan Ali ile Hüseyin zalimlerce ortadan kaldırılmış, Muaviye ve Yezid tarih sahnesinde birer zalim olarak rol almışlar ve o günden bu güne kadar bu sahneden de henüz inmiş değillerdir. Ali ile Hüseyin, Habil gibi mülkiyetin ortaya çıkmadığı, ilkel toplumcu çobanlığa dayalı iktisadi sistemi temsil ediyorlardı. Muaviye ile Yezid ise, Kabil gibi tarıma, bireysel veya tekelci mülkiyete dayalı bir sistemi temsil etmektedirler.

Kabil'in misyonu Muaviye ve Yezid çizgisinde güç ve iktidarı elinde bulunduranların siyasal bir odağı olarak belirirken, Habil'in misyonu ise Hz. Ali ve Hz. Hüseyin çizgisinde yönetilenler ve halk olarak ortaya çıkar. Kerbelâ, Bağdat'a yaklaşık 100 km. uzaklıkta Mekke ile Kûfe yolu üstünde bulunan bir şehirdir. Hz. Muhammed'in torunu ve aynı zamanda Hz. Ali ile Hz. Fatıma'nın oğlu Hz. Hüseyin ve yanındakiler burada Hicretin 61. yılında Muharrem ayının onuncu günü Muaviye'nin oğlu Yezid'in askerlerince kısırıldılar. Fırat nehrine oldukça yakın bir mesafede olmalarına rağmen nehirle araları kesilerek kızgın güneş altında susuz bırakıldılar ve sonra da vahşi bir şekilde barbarca katledildiler. Hüseyin'in bebek yaştaki çocuklarına bile kıyıldığı halde, sadece rahatsızlığı nedeniyle savaşa katılmayan Zeynelabidin kurtuldu ve Hz. Muhammed'in soyu onunla devam etti. Böylelikle İslam tarihinin en acı olayı ilk kez bu şekilde Kerbelâ'da yaşanmış oldu. Bu vahşi ve acıklı olay bütün Müslümanları derinden etkilemiş, özellikle Şiîlerce 10 Muharrem günü yapılan yas törenleriyle yüzyıllarca anılmıştır. Kerbelâ olayı sadece Alevî-Şiî geleneğinde değil Sünnîlerce de acı bir olay olarak algılanmıştır.

Türkiye'deki Alevî-Bektaşî halk geleneğinde Hüseyin'in şehit edildiği Muharrem ayının ilk gününde yasla birlikte On iki İmam'ın anısına, on iki gün su orucu tutularak ve onuncu gününde de aşureler pişirilerek onun yaşadığı acılar hissedilerek yaşanmaya çalışılır. Bu nedenle edebiyatımızda Kerbelâ olayı etnik hassasiyet ve mezhep ayrımı gözetilmeksizin manzum veya mensur binlerce esere konu olmuştur.

İslam dünyası klasik edebiyatlarında Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da şehit edilmesini konu olan Maktel-i Hüseyinler tertip etme geleneği oldukça yaygın bir gelenektir. Bu eserlerin genel amacı okuyanları ve dinleyenleri ağlatmaktır. Maktel-i Hüseyinler genellikle Şii-Alevî yazarlar/şairler tarafından ele alınmasına rağmen Sünnî yazarların da bu konuya ilgisiz kalmadıkları görülür. Maktel-i Hüseyinler, lirik ve didaktik anlatımlarıyla, trajik bir üsluba sahiptirler. Nazım, nesir ve nazım-nesir şeklinde karışık

olarak yazıldıkları görülür. Şii-Alevî geleneğine mensup şairler tarafından kaleme alınan bu eserlerde çoğunlukla mesnevi nazım şekli kullanılmıştır. Edebiyat tarihinde bu eserlerin genel adı en başından beri **Maktel-i Hüseyin**³ olarak anıla gelmiştir. Tarihin bu vahşi (barbarca) olayı sadece anılmakla kalmamış, Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında hakkında pek çok şiirler yazılmıştır. Edebiyat tarihlerinde bu tür şiirlerin ortak adı “mersiye” olarak kayıtlıdır. Mersiyeler, ölen kişinin ardından acı, üzüntü, keder ve elemi anlatmak amacıyla onun meziyetlerini anlatan övücü nitelikteki şiirlerdir. Maktellerin ilk örneklerine Arap edebiyatında rastlamak mümkündür. Bu bağlamda 774 yılında ölen **Ebû Mihnef Lut bin Yahya**'nın Kerbelâ olayını anlatan **Kitab-ı Maktel-i Hüseyin** adlı eserini öncelikle anmak gerekir. Zira bu eser Arap edebiyatında bir ilktir ve maktel yazma geleneği bu eser ile başlamıştır.

Kerbelâ'da Hz. Hüseyin'in barbarca şehit edilişi ile ilgili maktel yazma geleneği Arap edebiyatından, önce İran edebiyatına ve oradan da Türk edebiyatına geçmiştir. İran edebiyatında ilk yazılan ve bu alanda çok meşhur olan ilk maktel 1505 yılında ölen **Hüseyin Vâiz Kâşifî**'nin yazmış olduğu **Ravzatü'ş-Şühedâ** adlı eseridir. Adı geçen bu eser edebi açıdan çok önemli bir maktel olarak kabul edilir. Maktel yazma geleneği, İran edebiyatından da Türk edebiyatına geçmiştir ve ilk olarak **Kâşifî**'nin sözü edilen bu eseri **Gelibolulu Câmî** tarafından çevrilerek **Kanunî Sultan Süleyman**'a sunulmuştur. Türk edebiyat tarihinde yazılan maktellerin büyük bir çoğunluğu kısmen bu eserin etkisi altında yazılmışlardır. Osmanlı edebiyat tarihinde ilk yazılan manzum maktel, İsfendiyaroğulları emiri Bayazıt döneminde tamamlanmış olan **Kastamonulu Şâzî**'nin yazmış olduğu **Maktel-i Hüseyin**'dir.⁴ Şâzî'nin bu eserinde klasik tertibe uyularak tevhid, naat, çehâr-ı yâr-ı güzîn bölümlerinden sonra Maktel-i Hüseyin başlığı ile konuya girilir. İkinci maktel ise **Lamiî**'nin manzum olarak kaleme aldığı **Maktel-i Âl-i Resûl** adlı ünlü eseridir. Bu mesnevî⁵ iyi bir tahkiye üslubu ile nazmedilmiştir. Şair, bu eserini uzlete çekildiği bir zamanda yazmıştır. Lamiî, Çelebi, bu eserini zamanın vaizlerinden birisi olan **Molla Arap** namıyla ünlü bir zâtın “Maktel-i Hüseyinleri okumak küfürdür” sözü üzerine telif etmiştir.

³ Bu konuda ayrıntı bilgi için bak: Abdülkadir Karahan, Anadolu Türk Edebiyatı'nda Maktel-i Hüseyin'ler, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Mezuniyet Tezi, İstanbul, 1939.

⁴ Abdülkadir Karahan, Türk Kültürü ve Edebiyatı, Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1988, s. 214.

⁵ Hatice Bilen Burmaoğlu, Lamiî Çelebi, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1989, s. 18.

Lamiî Çelebi⁶ söz konusu kitabını tamamladıktan bir süre sonra **Arap Molla** ile birlikte vaktin Bursa müftüsü **Aşçızâde**'yi ve halkın ileri gelenlerini Ulucamiine⁷ davet ederek şiiri burada mevlid gibi okutmuştur. **Kınalizâde**⁸ bunları haber verdikten sonra maktellerin beğenildiğini ifade eder. Bundan sonra mersiyeler Anadolu'nun muhtelif yerlerinde **Süleyman Çelebi**'nin **Mevlid**'i gibi okunmuş ve bu gelenek giderek de yaygınlaşmıştır. Mersiye okuyan kimselere **mersiyehan** denilir. Anadolu'da mersiyehanlıkla şöhret bulmuş pek çok mersiyehan yetişmiştir.

Osmanlı döneminde yazılmış olan ve Kerbelâ olayını anlatan daha pek çok manzum ve mensur eser vardır. Osmanlı divan şairleri Kerbelâ'nın yanı sıra kerb-i belâ gibi muhtelif tamlamalarla bu olaya telmihte bulunurlar. Hatta bazen "şeppe" veya "şepir" gibi birbirine yakın kelimelerle de Kerbelâ olayına atıfta buldukları olur. Şep(e/i)r, Süryanicede güzel anlamına gelir. Arapçada ise bunun karşılığı hasen'dir. Şepir, Süryani kültüründe oldukça yüksek bir dağın adıdır. Şeppe ise küçük dağ anlamına gelir. Arapçada ise bunun karşılığı Hüseyin'dir. Yani Hz. Muhammed en büyük dağ, Ali onun bir küçüğü, Hasan onun küçüğü, Hüseyin ise en küçüğüdür.

Kerbelâ ile ilgili müstakil eserlerin dışında muhtelif eserlerin içinde yer alan lokal mersiyeler de yazılmıştır. En başta divanlar olmak üzere diğer başka eserler içinde de yer alan Kerbelâ ile ilgili mersiyelere rastlamak mümkündür. Osmanlı şiirinde, Hüseyin'in Kerbelâ'da şehit edilmesini anlatan pek çok mersiye vardır. Bu mersiyelerin sayısı dinî ve tasavvufî edebiyatta daha çoktur. Din ve tasavvuf uluları için yazılmış olan mersiyeler çoktur, fakat Kerbelâ mersiyeleri, tüm mersiyelerden daha çoktur.

Onaltıncı yüzyılın yüreği yanık şairlerinden ve lirizm üstadlarından biri olan **Fuzûlî**, **Hadikatü's-Süedâ** adlı eserinde **Hüseyin Vâiz Kâşifi**'nin sözü edilen bu eserinden epeyce yararlanmışır. **Fuzûlî**'nin, **Hadikatü's-Süedâ** adlı eseri Kerbelâ olayını süveydâvî bir lirizmle anlatan güçlü bir nesirdir. Bu eser yüzyıllarca İran'da Şiîler, Anadolu'da da Sünnîler arasında "şiir" niyetine okunmuştur. Bu ve buna benzer sebeplerden dolayı edebiyatımızda **Fuzûlî**'nin **Hadikatü's-Süedâ**⁹ adlı eseri en önemli maktel olarak kabul edilir. Bunun dışında **Koniçalı Kâzım Paşa**, 27 adet mersiyenin dışında Hz.

⁶ İbrahim Boğalı, Maktel-i Âl-i Resûl, Lamiî Çelebi, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Bitirme Tezi, İstanbul, 1971.

⁷ Gönül Ayan, Lamiî Çelebi'nin Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri, Selçuk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türkiyat Araştırmaları Dergisi, S. 1, Konya, 1994.

⁸ İbrahim Kutluk, Kınalizâde Hasan Çelebi, Tezkiretü'ş-Şuarâ I-II, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1989.

⁹ Fuzûlî, Hadikatü's-Süedâ, Haz. Şeyma Güngör, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1987.

Hüseyin ve Kerbela ile ilgili **Mekâlid-i Aşk**¹⁰ adında müstakil bir mesnevi de yazmıştır. Koniçalı Kâzım Paşa'nın bu eseri Mevlid gibi okunmak amacıyla yazılmış bir mesnevidir.

Mersiyelerin önemli bir çoğunluğu samimi, lirik bir dil ve üslupla terhib-i bend nazım şekliyle yazılmış olmalarına rağmen bazıları da terci-i bend ve kaside nazım şekliyle kaleme alınmışlardır. Klasik Osmanlı şiirinde mersiyelerden başka bağımsız gazeller ile bazı bağımlı kasidelerin bağımsız beyitlerinde de Kerbelâ olayına yer verildiğini görürüz. Özellikle Alevî-Bektaşî edebiyatında Kerbelâ'nın önemli bir yeri vardır. Alevî-Bektaşî edebiyatında Kerbelâ başlı başına bir disiplindir. Hiçbir Alevî-Bektaşî şairi, bu konuya ilgisiz kalmamıştır. Hatta öyle ki Kerbelâ olayı, Alevî-Bektaşî şiirinde muazzam bir endüstri haline gelmiştir.

Kerbelâ, kanla yapılan bir ibadettir. Hallâc-ı Mansûr, idama giderken, kanla alınmayan abdest ile kılınan namazın sahih olmayacağını söylemişti. İşte Hüseyin, zulme karşı kendi kanıyla abdest almış ve şehâdetiyle namazını kılmıştır. Kanıyla aldığı abdest ile namazını şehâdet makamında kılmış ve namaz ile miracını sahih eylemiştir. Bu yüzden tasavvuf şiirinde Kerbelâ'nın önemli bir yeri vardır. Tasavvuf şiirinde dervişler kendilerini Kerbelâ'da susuz kalmış ve şehâdet şerbetini içmeye hazır olan Hüseyin'e benzetirler. Yani dervişler, Hz. Hüseyin gibi kanla abdest almaya hazırdırlar. Her derviş bu anlamda Yezid'ini bekler. Bu yüzden aşk meydanı genellikle belalı bir yer olan Kerbelâ'ya benzetilir. Kerbelâ meydanı ile aşk meydanının birbirinden hiçbir farkı yoktur. Âşık için Kerbelâ ile aşk meydanı, birer belâ meydanıdır. Bu belâya sabır Zülfikar'ı ile karşı konulur. Osmanlı divan şiirinde belâ, âşığın öz annesidir. Bu yüzden âşık, annesinin memesinden emdiği bela sütü ile beslenir.

Eskiden beri sakaların Kerbelâ ilgili önemli bir yönü vardır. Sakalık, Kerbelâ olayı nedeniyle kutsal bir meslek sayılır. Arapçada su taşıyan kişilere **sakka** denir. Türk diline bu kelime **saka** şeklinde geçmiştir. Eskiden sakalar kırıbalarla evlere **Kırk Çeşme Suyu** taşırlarmış. Özellikle dinî günlerde, hususan Muharrem ayında halka su dağıtarak para toplayarak geçinen cerrarları sakalardan ayırmak için **sâkî** denirdi. Anadolu'da halk, su dağıtan sakalara genellikle "sebilci" şeklinde hitap eder. Sâkîler siyah sahtiyandan ceket ve potur, başlarına keçe külah giyerler, üzerine abanî sararlardı. Bellerine yirmi cm. genişliğinde sahtiyan kemer bağlarlar ve

¹⁰ Mekâlid-i Aşk tamlamasını **Aşk Anahtarı** ya da **Sevgi Hazineleri** olarak günümüz Türkçesine çevirmek mümkündür. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bk: *Atilla Özkırımlı, Edebiyat İncelemeleri, Cem Yayınevi, İstanbul, 1983, s. 226.*

kemere bağlı halkalara da sarı renkli, içi yazılı taslar asarlarmış. Sol omuzlarına ucu musluklu kırba denilen bir teneke su alan meşin bir depo asarlarmış. Bu sakalardan biri çarşının bir başında diğeri öteki başında karşılıklı mersiye okurlarmış. Her fasılada taslara birer ikişer yudum su koyarlar ve halka Kerbelâ şehidi İmam Hüseyin'in aşkına sunarlarmış. İnsanlar bu suyu oturduğu yerde -ayakta ise çömerler- besmele çekip içen herkes küçük parayı sakanın sağ tarafında, kemere asık duran meşin torbaya atarlarmış. Sakalarca dağıtılan bu su hiçbir ayırım yapılmadan Hıristiyanlara da verilirmiş. Hatta eskiden cerrarların camilerde hutbe okunurken su dağıttıkları da oldukça önemli rivayetler arasındadır. Sakalar, bu yüzden İslâm kültürü ile klasik ve modern Türk şiirinin önemli tiplerinden biri olarak karşımıza çıkar. Yani bir şiirde bir saka tipi geçiyorsa, biliniz ki onun arka planında Kerbelâ mazmunu gizlidir. Sakaları, eski ve yeni şiirde böyle okumak zorundayız.

Klasik divan şiirinin en önemli coğrafi unsurlarından biridir Kerbelâ. Kerbelâ bir coğrafyadır ve Kerbelâ bir tarihtir. Şerri ve şeytanı bol olan bir şehirdir Kerbelâ. Kerbelâ susuzluğun bir remzi haline geldiği için susuz olan yerler için benzetme olarak kullanılır ve bu benzetme daha çok "Kerbelâ'ya dönmek" deyimini ile karşlanır. Olaya sebep olan Yezid de kötülüğün sembolü olarak anılır. Bu yüzden kötülük yapan insanlara "seni Yezid seni" veya "Yezid tohumu" denir. Şiîler, Hz. Hüseyin'in şehit edilmiş olduğu Kerbelâ toprağı hariç bütün dünyayı necis (pis) olarak kabul ederler. İşte bu yüzden ki namaz kılarlarken, Kerbelâ toprağından yapılmış özel secde taşı üzerine secde ederler. Bunun amacı dünyayı gözyaşları ile temizlemektir.

Kerbelâ olayını, en çok Şiîler çizgisinden gelen Alevî ve Bektaşî şairleri ele almasına rağmen, istisnasız her sosyal gruptan şair Kerbelâ olayına ilgi duymuş ve bu konuyla ilgili şiir yazmıştır. Kerbelâ, aslında klasik veya modern şairlerin bir anlamda günah çıkartarak dedeleriyle birlikte kendilerini aklama (katharsis) ve iade-i itibar kazanma çabasıdır. Şairlerimiz, dedelerinin eylemle yapamadıklarını, onların varisleri ve öte-torunları olarak şiirle yaparak aklanma uğraşısı veren kişilerdir. Önceden yaşanan dramlara sonradan üzölmek ve onun için şiir yazmak bile yine de büyük bir erdem sayılır. Hiç görmezlikten gelme, bîgâne kalma gibi ya da şairlerin kendilerine ve tarihlerine yabancılaşması gibi bir durumla da karşı karşıya gelebilirdik. Günah çıkartma ve aklanma (katharsis) kabilinden de olsa şairlerin Kerbelâ ile ilgili şiir yazmaları ve geçmiş zulümler karşısında bir duruş ve tavır sergilemeleri yine de alkışlanacak bir eylemdir.

Kerbelâ bir okuldur. Mazlumların aşk, ilim ve fakr tahsil ettikleri bir okuldur. Bütün insanlar zalimdir, fakat “nasıl daha az zalim olunabilir” yönünde bir etik geliştirmek insanlığın en öncelikli problemlerinden biridir. Bu konuyla ilgili henüz evrensel bir etik geliştirilemediği ve epistemolojik temellere dayalı herhangi bir paradigma oluşturulamadığı için mazlumlar bile gün geliyor en büyük zalim olup çıkıyor. Zaten en büyük zalimler mazumlardan çıkarmış. Kerbelâ’yı lanetleyen nice kişi vardır ki eline fırsat geçince gaddar ve ekber bir zalim olup insanlara hayret makamında parmak ısırtmıştır. Zulme yaşandığı anda tepki gösteriliyorsa bunun bir anlamı vardır, ondan ötesi boştur. Kerbelâ olayına karşı yaşanmakta iken tepki, duruş ve tavır sergilenmeliydi. Böylesine vahşi bir olayı seyrederek ilgisiz kalan bîgâneler, seslerini çıkartmayan dilsizler, görmezlikten gelen basiretsizler, belli bir duruş sergilemeyen italikler, karşı bir tavır ortaya koymayan tavırsızlar, katliamı işleyen “Yezid” kadar suçludurlar, günahkârlardır ve sorumludurlar. Şüphesiz ki Kerbelâ katliamı yaşandıktan sonra ona yürek yakıcı mersiyeler ve estetik şiirler yazmanın pek fazla bir anlamı yoktur. Buna rağmen sonradan Kerbelâ olayına tepki göstererek mersiyeler ve şiirler yazmak bile insanlık için yine de bir artı puan olarak kabul edilebilir. Kerbelâ, zaten bir pasif direniş olan bu arkaik mersiye ve modern şiirlerle bir okul haline gelmiştir. Bu mersiyeler ve şiirler, şairler için biraz da günah çıkartmadır. Yaşadığımız dünyada gözümüzün önünde binlerce -(ker)belâlar oluyor da şairlerden bir âh ya da bir ünleme (inleme) bile çıkmıyor.

Divan şiiri döneminde en sık rastlanılan Kerbelâ ile ilgili mersiyelerin sayısında Tanzimat’tan itibaren önemli bir düşme olmuştur. Hatta mersiye geleneği neredeyse ölmüştür denilebilir. Buna rağmen müstakil olmasa da Kerbelâ’dan bahseden ilk ve tek Tanzimat şairi **Namık Kemal**’dir. O da birkaç gazelinin birkaç beytinde bahseder Kerbelâ’dan. **Ziya Paşa**, Hz. Hüseyin ile ilgili müstakil bir mersiye yazmasına rağmen, hatta “Kemine bende-i Âl-i Abû’yız kavm-i Süfyân’a/Demâdem la’net etmek farzdır hem farz-ı akdemdir”¹¹ beytinde Yezid’e lanet etmenin farz olduğunu söylemesine rağmen Kerbelâ’dan lafız ve kelâm olarak hiç bahsetmez. Gerçi Hz. Hüseyin’den ve Yezid’den söz etmek dolaylı olarak biraz da Kerbelâ’dan bahsetmek anlamına gelir, ama yine de Kerbelâ’nın adının geçtiği şiirler olsaydı son derece isabetli olurdu. **Şinasi**’nin şiirlerinde Kerbelâ hiç geçmez. Şair-i Azam olarak ünlenen **Abdülhak Hamit Tarhan**’ın şiirlerinde Kerbelâ

¹¹ Önder Göçgün, Ziya Paşa, Bütün Şiirleri, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1999, s. 94

ile ilgili herhangi bir şey yok. Sonra ikinci dönem Tanzimat şairlerinden klasik geleneğin takipçisi **Muallim Naci**'nin Kerbelâ'dan sadece bir gazelinin bir beytinde bahsettiğini görüyoruz. **Recaizâde Mahmut Ekrem**'in şiirlerinde de Kerbelâ hiç geçmez. Türk tarihinin büyük ve önemli bir sayfası olan koskoca Tanzimat döneminde Kerbelâ'dan söz eden şiirlerin sayısı işte böylesine son derece azdır. Kendinden önce yaşayan klasik divan şiirinin kült anlamında sahih bir Kerbelâsı olmasına rağmen, Tanzimat şiirinin bir Kerbelâsı yoktur.

Servet-i Fünûn şairlerinden **Tevfik Fikret**'in de Kerbelâ ile ilgili bir şiiri mevcut değildir. **Cenap Şahabeddin**'in de Kerbelâ ilgili bir beyti yoktur. Servet-i Fünûn'un diğer şairlerinde de Kerbelâ ile herhangi bir motif, imge veya mazmuna rastlamak mümkün değildir. Servet-i Fünûn şairlerinin Kerbelâ ile hiç ilgilenmemeleri, onların sosyal ve psikolojik yönden ne tür sanatçılar olduğunu da ortaya koyuyor. Servet-i Fünûn şairleri birer duruş ve tavır adamı değildirler. Servet-i Fünûn şiirinin epistemolojik bir temeli yoktur. İşte bu yüzden ki onlar marazî (hastalıklı) bir şiir üretmişlerdir. Hastalıklı şiirler üreten şairlerin, şüphesiz ki kafaları karışık, psikolojileri de son derece bozuktur. Bu yüzden onlar hıdayınabittirler, hiçbir şekilde evvelleri ve âhirleri yoktur. Târümâr psikolojiden sahih ve sahicî şiirler beklemek elbette ki doğru olmaz. Yeni Zelanda'ya ya da Manisa'nın Sarıçam beldesine gitmeyi düşünenler, Kerbelâ'ya gitmeyi kesinlikle akıllarından geçirmiyorlar. Çünkü Yeni Zelanda veya Sarıçam'da sorun yok, huzur var. Huzurun olduğu yerde sanat yoktur, sanat problemin olduğu yerde vardır. Oysa ki Kerbelâ'da tarihin yüreğini kanatan büyük problemler var. Servet-i Fünûncular, zaten karışık olan zihinlerini daha fazla bulandırmak istemiyorlar ve bu yüzden konformist, hedonist ve bohem bir yaşam tarzını benimsiyorlar. Halbuki Kerbelâ onları rahatsız ederdi. Kerbelâ'sı olmayan bir şiir akımı tarihte kalıcı bir iz bırakamaz, sadece edebiyat tarihlerinde nominal olarak isimleri zikredilir. Servet-i Fünûncular problemin olduğu yerden sürekli kaçtıkları için şiir alanında öyle pek de önemli bir performans gösterememişlerdir.

Fecr-i Âticilerin önde gelen şairlerinden birisi olmasına rağmen asıl eserlerini Cumhuriyet döneminde veren **Ahmet Haşim**'in şiirlerinde de Kerbelâ'ya rastlanmaz. Sembolist şiirin avangart ismi ve modern kapalı şiirin piri olarak kabul edilen **Ahmet Haşim**'in şiirlerinde Kerbelâ'ya tesadüf edilememesi büyük bir talihsizliktir. Fecr-i Âticilerden yalnızca **Ahmet Haşim** Kerbelâ gibi çok önemli konuya duyarsızlığı ile suçlanamaz. Fecr-i

Aticiler olarak bilinen gruba mensup hiçbir şairin lügatında Kerbelâ diye bir şey yoktur. Celal Sâhir dahil.

Mevlânâ ve Yunus Emre gibi büyük tasavvuf ulularının felsefî ve poetik görüşlerini benimseyerek kendilerine arkaizme dayalı yeni bir paradigma oluşturmaya çalışan, Fecr-i Âti topluluğuna bir tepki olarak ortaya çıkan, kendilerini Nesl-i Âti olarak adlandıran ve **Nâyîler** olarak şöhret bulan şuara esnafının şiirlerinde de Kerbelâ hiçbir şekilde yer almaz.

Eski Yunan edebiyatına ilgi duyan ve bu mihverde bir edebî mektep kurmayı tasarlayan **Nev-Yunanîlerin** elbette ki Kerbelâ gibi uzak bir konuya ilgi duymaları beklenemez idi. Gerçi sonradan Yahya Kemal'in şiirlerinde Kerbelâ motifine rastlamak mümkündür, fakat Salih Zeki Aktay gibi bir şair bu konuya çok uzaktır.

Milli Edebiyat dönemi şairleri de millilikten fırsat bulamadıkları için Kerbelâ gibi evrensel bir konuyla hiç ilgilenmezler. Çünkü Kerbelâ “millî” değildir, “ulusal” ise hiç değildir. O halde Kerbelâ, Türkleri ilgilendiren bir konu da değildir. Milli Edebiyat şairlerinin bilinçaltında yatan işte budur.

Milli gurur ve hassasiyetlerle ortaya çıkmış bulunan Milli Edebiyat döneminin Cumhuriyet dönemine yâdigânı **Beş Hececiler** gurubundan sadece **Faruk Nafiz Çamlıbel**'in şiirlerinde Kerbelâ izleğini buluruz. **Yedi Meşaleciler**'den de Kerbelâ şiiri beklemek doğru olmaz. **Orhan Veli** ve şürekâsından ise Kerbelâ gibi toplumsal bir konuda şiir beklemek abes sayılır. Toplumcu gerçekçiler ise toplumla ilgilendikleri için Kerbelâ gibi tarihin derinliklerine gömülü bir konu için şiir yazma ihtiyacı duymazlar. İkinci Yeni şiirinin ise, **Sezai Karakoç** hariç Kerbelâ ile herhangi bir akrabalığı yoktur. **Cemal Süreya** ve **Ece Ayhan** gibi modern Türk şiirinin iki önemli şairinin şiirlerinde Kerbelâ'yı çağrıştıracak tek bir ses/harf duymak mümkün değildir.

Şiirin görevi ve misyonu zulüm karşısında çok esaslı bir duruş sergilemek ve bir tavır ortaya koymaktır. Bu çalışma aynı zamanda Kerbelâ'nın¹² modern şiirdeki haritasıyla birlikte geçmişteki ve günümüzdeki misyonunu da ortaya koyacaktır. Modern şiirin, Kerbelâ gibi çok ciddî bir olaya yaklaşımının ne olduğu bu çalışmayla ortaya çıkacaktır. Kerbelâ aslında şimdiye kadar eski şiirde olduğu gibi yeni şiirde bir kült konu haline gelmeliydi. Kerbelâ'yı bütün estetik ve kurgu eksikliğine rağmen Osmanlı döneminde yazılmış olan mersiyeler, bir kült konu haline getirmişti. Modernizm, yeni şiirin elinden bu konuyu aldı, Kerbelâ yerine

¹² Hasan Aktaş, Çağdaş Türk Şiirinde Coğrafya, Yort Savul Yayınları, Edirne, 2003, s. 183-186.

şairleri Pozitivizme yönlendirdi ve böylelikle yeni şiir paradigmasını, felsefesini ve bilgi teorisini kaybetti.

Modern şiirimiz bütün bu olumsuzluklara rağmen yine de Kerbelâ gibi tarihsel alana ait olan kült bir konuya ilgisiz kalmamıştır. Modern dönemde Kerbelâ isimli pek çok şiir yazıldığı gibi başlığında “Kerbelâ” kelimesinin yer aldığı şiir kitapları da yazılmıştır. Eski şiir ne kadar Kerbelâ ile ilgiliyse, yeni şiir de en azından o kadar, hatta eski şiirden daha fazla Kerbelâ ile ilgilidir. Bu bağlamda **Vaktidolu** mahlasıyla Alevî-Bektaşî geleneği çizgisinde klasik halk şiirleri tarzında şiirler yazan **Adil Ali Atalay**, manzum ve mensur karışımı bir üslupla kaleme almış olduğu **Kerbelâ ve Matem**¹³ adlı eserini 1974 yılında yayınlamıştır. Ürolog tabip ve sabık milletvekillerimizden **Mehmet Sılay** 1987 yılında yayınlamış olduğu bir şiir kitabına **Kerbelâ Türküleri**¹⁴ adını vermiştir. Sürekli kendi iç dünyasına seyahat eden **Müştehir Karakaya** 1991 yılında **Kerbela Ey Kerbela**¹⁵ adında müstakil bir şiir kitabı yayınlamıştır. **Ali Berktaş**, 1996 yılında **Kerbelâ**¹⁶ ile ilgili aynı isimle şiirsel ve destansı bir oyun kaleme almıştır. Söz konusu bu eserlerin dışında Kerbelâ ile ilgili yayınlanmış müstakil şiir kitaplarına rastlayamadık. Hiç şüphesiz ki Kerbelâ ile ilgili bizlerin göremediği daha çok şiir kitabı vardır. Bu eserler, ortaya çıktıkça mezkur silsile zincirine eklenecektir. Bu çalışma, bundan sonraki şairleri de elbette bu konuda ateşleyecek ve yeni yeni eserlerin ortaya çıkmasına öncülük edecektir.

Müstakil eserlerin dışında Kerbelâ için müstakil şiirler de yazılmıştır. Bu bağlamda Cumhuriyet dönemi modern Türk şiirinde **Kerbelâ**¹⁷ ismiyle ilk şiir yazan şairlerimizin başında **Cahit Sıtkı Tarancı** gelir. Klasik halk şiiri geleneğini toplumculuğun isyancı bir damarıyla birleştirip geliştiren **Hasan Hüseyin**, **Kerbela Uzak Değil**¹⁸ adıyla bir şiir neşretmiştir. Yukarı Mezopotamya kültürünün yetiştirmiş olduğu lirizm ve neo-epik şairi **Murathan Mungan** bir şiirine **Kerbelâ ile Maveraünnehir**¹⁹ adını vermiştir. Öncesizliği ve sonrasızlığı olmayan, İslamî bir duyarlılıkla hep kendi hallerinin şiirini yazan **Ümit Aktaş**, devrimci bir dinamizmle **Her Gün Aşura, Her Yer Kerbela**²⁰ adıyla bir şiir kaleme almıştır. **Hüseyin**

¹³ Adil Ali Atalay, **Kerbelâ ve Matem**, Can Yayınları, İstanbul, 1974.

¹⁴ Mehmet Sılay, **Kerbela Türküleri**, Hatay Yayınevi, Hatay, 1988.

¹⁵ Müştehir Karakaya, **Kerbela Ey Kerbela**, Objektif Yayınları, İstanbul, 1991.

¹⁶ Ali Berktaş, **Kerbela**, Mitos Boyut Yayınları, İstanbul, 1996.

¹⁷ Cahit Sıtkı Tarancı, **Bütün Şiirleri**, Can Yayınları, İstanbul, 1983, S. 83.

¹⁸ Hasan Hüseyin [Korkmazgil], **Acıyı Bal Eyledik**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1990, s. 86.

¹⁹ Murathan Mungan, **Kum Saati**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1990, s. 64.

²⁰ Ümit Aktaş, **Şehri Terketmeden Önce**, Okur Kitaplığı, İstanbul, 2010, s. 142-143.

Avni Cinozoğlu da **Çağdaş Kerbelâ Ağıtı**²¹ adıyla müstakil bir şiir kaleme almıştır. Türk şiirinin zamansız kayıp yıldızı **Nazir Akalın**'ın da **Kerbelalı Karınca**²² adını vermiş olduğu bir şiiri bulunmaktadır. Romantizmle şiire giren ve gelenekselci Alevî-Bektaşî çizgisinde şiirler yazan **Derya Aslan** da **Kerbela**²³ adında bir şiir yazmaktan kendini alamamıştır. **Elif Bilge Doğan** adında bir şairimizin de beş bab'dan oluşan **Uzak** adlı şiirinin birinci bab'ının isminin **Kerbela**²⁴ olduğunu da belirtelim. Şiirleriyle, tarihle hesaplaşmanın peşine düşen genç şairlerimizden **M. Sait Aktaş**, konuyla ilgili olarak **Kerbela**²⁵ adında müstakil bir şiir inşa etmiştir. Bütün bunların yanında şiir kitaplarında olmasa da internet sitelerinde Kerbelâ ile ilgili pek çok şiire rastlamak mümkündür. Bunlar arasında **Pelin Yıldız**'ın, **Kaybedenler Kerbelâsında Devrik Bir Cümle** adında bir şiiri mevcuttur. **Adnan Durmaz**'ın **Karasevdam-Filistinim-Kerbelam** adındaki şiirini de bu listeye eklemek gerekir. Klasik tarzda aruz vezniyle şiirler yazan Ayrıca **Ali Rıza Ünal**'ın da **Kerbela** adında bir gazelinin olduğunu belirtmekte de fayda mülâhaza ediyoruz. Ayrıca **Naime Erlaçin** de **Temyiz ve Kerbela** adıyla bir şiir kaleme almıştır.

Osmanlı divan şiiri dönemine ait Kerbelâ ile ilgili mersiyelerden başlayarak modern şiire doğru açılalım.

Fuzûlî, Âl-i Abâ Mersiyesi olarak bilinen ünlü Kerbelâ kasidesinin dördüncü Bendinde Kerbelâ olayını genellikle düz bir mantıkla anlatır. Bendin geneli şiirselliğin dışında akıyor, çok az bir kısmı şiirsel hususiyetler taşıyor.

Bastukda Kerbelâya kadem Şâh-ı Kerbelâ
Oldı nişân-ı tîr-i sitem Şâh-ı Kerbelâ

Düşmen okına gayr siper görmeyüp revâ
Yakmışdı cânâ dâğ-ı elem Şâh-ı Kerbelâ

Dûd-ı dil-i pür-âteş-i ehl-i nezâreden
Etmişdi perdedâr-ı harem Şâh-ı Kerbelâ

Oldukça ömr-i râhat-ı dil görmeyüp demî
Olmuş hemîşe hemdem-i gam Şâh-ı Kerbelâ

²¹ Hüseyin Avni Cinozoğlu, **Kalbimi Çalan Şehir**, İlkyaz Kitaplığı, Ankara, 1998, s. 42-45.

²² Nazir Akalın, **Kanayan Simya**, Beyan yayınları, İstanbul, 1998, s. 17.

²³ Derya Aslan, **Dilde Ağıdım Gözde Hüznüm Olursun**, Kora Yayın, İstanbul, 2005, s. 38.

²⁴ Elif Bilge Doğan, gökekin.com/şiir.

²⁵ M. Sait Aktaş, **Lehistan Gülleri**, Yort Savul Yayınları, Edirne, 2004, s. 16-17.

A'dâ mukâbilinde çekende saf-ı sipâh
Kılmışdı medd-i âhı alem Şâh-ı Kerbelâ

Yâ Şâh-ı Kerbelâ ne revâ bunca gam sana
Derd-i demâdem ü elem-i dembedem sana²⁶

Fuzûlî, bu mersiyesinde Kerbelâ olayını geleneksel anlatımın dışına çıkmadan kendi orijini içinde monografik olarak anlatır. Fuzûlî'nin bu mersiyesinin kendisinden önce ve sonra yazılanlardan herhangi bir farkı yok. Yalnız şu söylenebilir ki, Fuzûlî'nin bu mersiyesi kendisinden önce ve sonra yazılanların pek çoğundan daha samimi ve daha liriktir.

Onaltıncı yüzyıl divan şairlerinden **Emrî** (...?-1575), “**abdâldır**” redifli gazelinin bir beytinde Kerbelâ olayını mazmun ve imgeler içinde şöyle anlatır:

Dağ yakmış aşkınla gün na'l kesmiş mâh-ı nev
Tekye-i aşkında mihr ü mâh iki abdâldır²⁷

Eskiden abdallar, Ali ve Hüseyin sevgisi adına göğüs ve başlarına kesici bir aletle şerhâler (yarıklar) açarlar, dağlamalar yaparlar ve yaraları veya yanık yerlerini bütün halka teşhir ederlerdi. Bunlar sırmalı kumaştan elbise yerine bilinçli olarak ve yoksulluğun bir saygı nişânesi olarak sırtlarında postlarla gezerlerdi. Bu abdallar aynı zamanda Kerbelâ'da Hüseyin'i şehit eden Yezidlerin düşmanı olduklarını sürekli tekrarlardı. Bu bağlamda yukarıya alıntılanmış olduğumuz Emrî'nin beytinde bir Kerbelâ mazmununun gizli olduğunun hususan altını çizmek istiyorum.

Onaltıncı yüzyıl divan şairlerinden **Yahya Bey** (...?-1582), bir beytinde Kerbelâ olayı ile tasavvuftaki “belâ” olayı arasında şöyle bir bağlantı kurar:

Erenler gibi ey Yahyâ belâ yolundan irşâd ol
Bekâ sahrâsına derbend-i râh-ı Kerbelâdan geç²⁸

²⁶ **Birinci beyit:** Kerbelâ Şâhı (Hazreti Hüseyin), Kerbelâ'ya ayak basınca zulüm okunun hedefi oldu. **İkinci beyit:** Düşman oku için başka bir siperi münasip görmeyip, kendi göğsünü germiş, canını elemle dağlamıştı. **Üçüncü beyit:** Bu vak'aya şahit olanların ateşli gönüllerinin dumanıyla çoluk çocuğunu perdeleyip saklamıştı. **Dördüncü beyit:** O, ömrü oldukça bir an gönül rahatlığı görmeyip daima gamın arkadaşı olmuştur. **Beşinci beyit:** Düşmanlar, karşısında sıra sıra dizilince, Hazreti Hüseyin de âhı bayrak olarak çekip yükselmişti. **Altıncı beyit:** Ey Kerbelâ Şâh! Bunca gam ve zaman zaman gelen dertler, elemeler sana lâayık mıdır? *Necmettin Halil Onan, İzahlı Divan Şiiri Antolojisi, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1989, s. 119.*

²⁷ Senin aşkınla gün(eş) dağ yakmış/yapmış, yeni ay da nal kesmiş. (Yani) ay ile güneş senin aşk tekkende iki abdaldır. [Eskiden abdallar, vücutlarına nal şeklinde dağ yakarlardı.] *Hasan Aktaş.*

Erenler, belâ(lar) yolundan geçerek irşad olurlar. Yahya Bey de kendisine seslenerek bela yolundan geçmek suretiyle irşad olabileceğini ve ancak en büyük belâ yolunun da Kerbelâ olduğunu kendisine hatırlatıyor.

Namık Kemal (1840-1888) "bana" redifli bir gazelinin ikinci beytinde Kerbelâ'ya şu şekilde yer verir:

Kerbelâ-yı gamda kurbân olduğum hengâm-ı aşk
Devr-i mâtemdir cihânı ıyd-ı ekberdir bana²⁹

Namık Kemal, bu beyitte kendisini gam Kerbelâ'sında aşk vaktinde kurban olmaya âmâde (hazır) olan bir 'koça' benzetir. Koçun kurban edilmesi nasıl ki bir mâtem zamanı ise, sevgiliyle buluşma da aynı zamanda bir büyük bayramdır. Şair matem ile bayramı birlikte yaşıyor: Bir taraftan sevgiliye kurban edilerek mâtemi yaşarken, bir taraftan da sevgiliye kurban olunarak onunla vuslat adı verilen büyük buluşma gerçekleşeceği için büyük bayramı yaşıyor.

Muallim Nâcî (1850-1893) isimsiz bir **Gazel**'inin üçüncü beytinde Kerbelâ'yı divan şiiri estetiği içerisinde şöyle ele alır:

Hüzn-i hicrânımla mâtem-zâr gördüm âlemi
Şimdi her sahra bana bir Kerbelâ meydânıdır³⁰

Muallim Nâcî, ayrılığın vermiş olduğu hüzn ile bütün âlemi bir mâtem/yas ülkesi (bahçesi) olarak görür. İşte bu yüzdendir ki yaşadığı ve gördüğü her sahra kendisi için bir Kerbelâ meydanıdır. Şair, Kerbelâ olayını aşk ile bağdaştırarak kurguluyor.

Salih Baba (1846-1907), **yangın var** redifli gazelinin, onbirinci/sonuncu (makta/bitiş) beytinde Kerbelâ'ya şu şekilde yer verir:

Bilinmez Sâlih'in rengi çalınır tablı gülbangı
Kurulmuş Kerbelâ cengi yaman gavgâda yangın var³¹

Salih Baba, kendisini anlattığı bu beyitte renginin bilinmediğini ve ayrıca ömrünün davulunun çalındığı ve gülbangının söylendiğini söyler. Ömür davulunun çalındığı ve gülbangının söylendiği bir ortam Kerbelâ

²⁸ Ey Yahya! Erenler gibi belâ yolundan geçerek irşad ol. Bekâ sahrasına Kerbelâ yolunun derbinden (kaleden/karakoldan) geçerek var. *Hasan Aktaş*.

²⁹ Önder Göçgün, Namık Kemal'in Şairliği ve Bütün Şiirleri, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1999, s. 58.

³⁰ Abdülkadir Hayber-Hüseyn: Özbay: Muallim Nâcî'nin Şiirleri, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1997, s. 174.

³¹ Ahmet Doğan, Salih Baba [Hayatı ve Eserleri], Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1988, s. 104.

meydanına benzer ki, bu meydanda yaman bir kavga ve bu kavgada da yaman bir gönül yangını vardır.

Samih Rıfat (1874-1932), **Nefes** adını vermiş olduğu şiirinin beşinci ünitesinde Kerbelâ olayını tipik bir derviş gibi şöyle anlatır:

Uzaktan yalvarıp ebr-i bahâra
Dedim gel şöyle meyl et bir kenâre
Hüseynimden haber ver kalb-i zâra
Eğer geçtinse deşt-i Kerbelâ'dan³²

Samih Rıfat'ın bu Nefes'ine **Yahya Kemal, İthaf** adıyla bir nazire yazmış ve söz konusu şiirini de Samih Rıfat Bey'e ithaf etmiştir. Samih Rıfat, Kerbelâ çölünden geçenlerden Hüseyin ile ilgili haberler bekliyor. Ondan gelecek haberler inleyen kalbine iyi gelecektir.

Yahya Kemal Beyatlı (1889-1958) **İthaf** adlı şiirinin altıncı (son) ünitesinde ledünnî şiirin kaynaklarının kurduğu gerekçesiyle Kerbelâ'ya şöyle yer verir.

Bu manzûmenle ey üstâd-ı hoşkâm
Alî'den doldurup iksîr-i ilhâm
Leb-i uşşâka sundun öyle bir câm
Ki yoğrulmuş türâb-ı Kerbelâ'dan³³

Yahya Kemal Beyatlı, aslında şiirinin tamamını Samih (Rıfat) Bey adındaki yakın bir arkadaşına ithaf etmiştir. Samih Bey, Nazım Hikmet'in teyzesiyle evlidir ve ayrıca şair Oktay Rıfat'ın da babasıdır Yahya Kemal'in bu şiiri Samih Rıfat'ın, Nefes adlı şiirine nazire olarak yazılmıştır. Yahya Kemal'in anlatışıyla üstat Samih Rıfat, söz konusu manzumesiyle âdeta Kerbelâ toprağından yoğrulmuş kadehle öyle bir ilham iksiri sunmuş ki âşıklara hepsini mest etmiş. Şiirde "Alî" kelimesi hem Hz. Ali ve hem de yüce/ulu anlamında tevriyeli kullanılmış.

Çiftçi Zeki Savcı (1892-1967), klasik tarzda kaleme aldığı bir **Gazel**'inin matla beytinde Antep şehrindeki su tesisatından suyun akmaması olgusunu Kerbelâ ile bağlantılı olarak şu şekilde anlatır:

Su tesisatı şehre lutf iken derd ü belâ oldu,
Biraz yüksek olan evler hıyâm-ı Kerbelâ oldu.³⁴

³² Samih Rıfat, Çocuğu Anlat Bana [Toplu Şiirler], Yapı Kredi, Yayınları, İstanbul, 2010.

³³ Yahya Kemal Beyatlı, Eski Şiirin Rüzgârıyla, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul, 1985, 126.

³⁴ Çiftçi Zeki Savcı, Bir Ömür Boyunca, Kent Basımevi, İstanbul, 1986, s. 138.

Çiftçi Zeki Savcı, Antep şehrindeki yüksek evlere su çıkmaması nedeniyle bu evlerin Kerbelâ'ya döndüğünden şikayet ediyor. Evlerde su tesisatı var, ama su akmayan evler modern dünyanın birer Kerbelâsı olup çıkar.

Faruk Nafiz Çamlıbel (1898-1973), "açar" redifli **Gazel**'inin matla (ilk/doğuş) beytinde Kerbelâ ile ilgili olarak şunları söyler:

Gülzâr-ı dilde gonce-i aşk an-be-an açar
Ezhâr-ı Kerbelâ gibi âteş-feşân açar³⁵

Faruk Nafiz Çamlıbel, gönlünü önce bir gül bahçesine, sonra da Kerbelâ çölüne benzetir. Gönül (yürek) kanlıdır, Kerbelâ çölü de kanlıdır. Bu kanlar aslında gönülde ve çölde açan çiçeklerdir. Bu çiçeklerle nice tohumlar meyveye duracaktır.

Osman Ocak Nakiboğlu (1901-1984), Fuzûlî'ye nazire olarak yazdığı **Su Kasidesi**'inin altıncı beytinde Kerbelâ ile Diyarbakır (Amid) arasında şöyle bir karşılaştırma yapar:

Şimdi Amid Kerbelâ sahrasına dönmüş yazık
Hamrayat olmazsa şayet bari aksın kare-su³⁶

Osman Ocak Nakiboğlu, Diyarbakır'ın Kerbelâ çölüne döndüğünden dert yanar. Nakiboğlu, Diyarbakır'da Kerbelâ'daki gibi kan kırmızı sular akmazsa da en azından kara suların akmasını arzu ediyor.

Nazım Hikmet (1902-1963), **Meşin Kaplı Kitap** adlı şiirinin bir yerinde Hüseyin'e Kerbelâ'nın mezar oluşunu şu ilginç imgeyle resmeder:

Kureyşi Muhammed'e kucak açtı Medine.
Bir ateş mezar oldu Kerbelâ Hüseyin'e...³⁷

Nazım Hikmet, Medine şehrinin Kureyş kabilesinden gelen Hz. Muhammed'e kucak açarken, Kerbelâ toprağının ise O'nun torunu Hz. Hüseyin'e bir ateşli mezar olduğunu çarpıcı bir imgeyle vurgular.

Orhan Şaik Gökyay (1902-1994), **Nefes** adını verdiği altı bendlik şiirinin dördüncü ve beşinci ünitelerinde Kerbelâ'yı şöyle ele alır:

³⁵ Gönlün gül bahçesinde aşk goncası an-be-an (gittikçe/vakit ilerledikçe) açar. Kerbelâ çiçekleri gibi ateş saçarak açar. Hasan Aktaş, *Faruk Nafiz Çamlıbel, Han Duvarları, Atlas Kitabevi, İstanbul, 1981, s. 189.*

³⁶ Osman Ocak Nakiboğlu, *Kendime Dair Şiirler*, 1969, s. 21.

³⁷ Nazım Hikmet [Ran], *835 Satır*, Adam Yayınları, İstanbul, 1989, s. 176.

O divân-ı elestde hep tamâmız
Neden bilmem ki hep şikeste-câmız
Neden nâkıs bütün zevk ü sefâmız
Dedim mahrûmuz âl-i Kerbelâ'dan.

Buhurdanlarda ıtr-ı Kerbelâ yok
Hüseyin'e burda bir tek mübtelâ yok
Hüseyin'den de sordum âşinâ yok
Nedir maksûd o halde içtimâdan.³⁸

Orhan Şaik Gökyay, klasik halk şiiri geleneği tarzına uyarak kaleme almış olduğu söz konusu şiirin bu ünitelerinde bir taraftan Kerbelâ hânedanından mahrum olarak yaşadıklarını dile getirirken bir taraftan da zamanın olumsuz yönde değiştiğinden şikayette bulunuyor. Buhurdanlarda Kerbelâ'nın sadece eski kokusu kalmıştır. Artık Hüseyin'e mübtelâ kimseler de kalmamıştır. Eskiden anneler-babalar çocuklarına en çok Hasan-Hüseyin ismini koyarlarken, bugün artık bu isimlerin yerini Kaya, Savaş, Sarp gibi isimler almıştır. Üstelik Hüseyin'in maneviyatı ile tanışık insanlara da rastlamak mümkün değildir. Madem ki Kerbelâ'dan koku yok, Hüseyin'e mübtelâ ve âşinâ yok, o halde insanların bir araya gelmelerindeki amaç nedir? Gökyay, işte bunların cevabını arıyor.

Cahit Sıtkı Tarancı (1910-1956), **Kerbelâ** adını verdiği üç bendlik müstakil bir şiir kaleme almıştır. Şiirin tamamı şöyledir:

Hazret-i Hüseyin'in Kerbelâ'sı,
Kasvet günler, uykusuz geceler,
Yıllardır uzattığım bu tası
Yıllardır boş döndüren çeşmeler.

Bahsetmeyin bana yolculuktan
Elime ne geçti bu boşluktan,
Tarlalar yanıyor susuzluktan;
Çöllerden usandı pencereler.
Ve sen, ey yıllardır çaldığım saz,
Sen bile oldun beni avutmaz.
Ölmek, olacak o başka bir haz!
Olmak suda açan o nilüfer³⁹

³⁸ Orhan Şaik Gökyay, *Bu Vatan Kimin*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001, s. 130.

Cahit Sıtkı Tarancı, Kerbelâ ile ilgili böylesine güzel bir şiir yazarken, Kerbelâ ile kendi hayatı arasında ilginç bağdaşıklıklar kurar. Cahit Sıtkı, Kerbelâ'yı "Hazret-i Hüseyin'in Kerbelâ'sı" olarak vasıflandırırken hayatı da kendi ömrünün Kerbelâsı olarak kurgular. Hz. Hüseyin, Kerbelâ'da susuz kalmıştır da sanki şair ömründe kana kana su mu içebilmiştir?

Bekir Sıtkı Erdoğan (1926-...?), **Bitmeyen Çile** adını vermiş olduğu şiirinin bir ünitesinde Kerbelâ'yı kendisiyle özdeşleştirerek şöyle anar:

Bülbül oldum kalbi kalbe açarken,
Ceylan oldum avcıdan kaçarken...
Şehîd oldum Kerbelâ'dan geçerken
Dudaklarım çatlak dil parça parça!⁴⁰

Bekir Sıtkı Erdoğan, kendi bireysel estetik 'oluşları' içinde bülbül olmanın, ceylan olmanın, dudaklarının çatlamasının ve dilin/gönlün parça parça olmasının yanı sıra Kerbelâ'dan geçerken şehit olmak gibi zorunlu bir eylemsilik de vardır. Kerbelâ'dan geçerken şehit olunmaz, Kerbelâ'ya şehit olmak için gelinir.

Hasan Hüseyin (1927-1984), **Altun Kubbeler** adını vermiş olduğu şiirinin bir ünitesinde günümüzdeki sosyal çelişkileri Kerbelâ ekseninde şöyle yorumlar:

kerbelâ'da iki câmi
som altundan kubbeleri
minareleri
parlıyor sahrâ güneşinde
acımasız kızıllığı altunun
kör ediyor gözleri
kerbelâ çıplak
kerbelâ aç
kerbelâ yalınayak⁴¹

Hasan Hüseyin, Kerbelâ insanı, çıplak ve yalınayak bir halde açlıktan kıvranırken, şehre kubbeleri ve minareleri som altından yapılan iki caminin yapılmasını işte böyle eleştiriyor.

³⁹ Bu şiir ilk önce 18.03.1936 tarihinde **Kültür Haftası** dergisinde yayınlanmıştır. Aynı yıl içinde daha sonra 15.10.1936 tarihinde de **Gündüz** dergisinde yayınlanmıştır. Cahit Sıtkı Tarancı, **Bütün Şiirleri**, Derleyen ve Düzenleyen: Asım Bezirci, Can Yayınları, İstanbul, 1983, s. 83.

⁴⁰ Bekir Sıtkı Erdoğan, **Bir Yağmur Başladı**, Tunç Matbaacılık, İstanbul, 1996, s. 34.

⁴¹ Hasan Hüseyin [Korkmazgil], **Koçero Vatan Şiiri**, Bilgi Yayınları, Ankara, 1988, s. 227.

Osman Numan Baranus (1930-...?), **Fuzûlî'ye Kaside** adını vermiş olduğu şiirinin bir beytinde Kerbelâ'yı, Su Kasidesi vesilesiyle şöyle anlatır:

Ünlü "Su Kasidesi"nde deryalar sunan ozan,
Gönül verenler derdiyle Kerbelâ denli susuz.⁴²

Osman Numan Baranus, beytinde bir taraftan Fuzûlî'ye seslenirken, bir taraftan da onun insanlara deryalar sunduğunu ifade ediyor. Âşıklar, Kerbelâ şehitleri gibi aşka sonsuz derecede susuzdurlar.

Seyfettin Başçillar (1930-...?), **Beyrut 82** adıyla kaleme almış olduğu şiirinin ikinci ünitesinde Beyrut ile Kerbelâ arasındaki ilişkilendirmeyi şöyle kurgular:

Su yok, yaz ortası Kerbelâ bir sıcak,
Bir elde boyun, bir elde bıçak,
Umut, sevgi, dal ve çiçek
Ateş altında.⁴³

Seyfettin Başçillar, Kerbelâ ile 1982 yılındaki Beyrut şehri arasında zulüm açısından bir ilgi kurar. Emevîlerin, Hz. Hüseyin'e yaptığı zulüm ile İsrailîlerin 1982 yılında Beyrutlulara yaptığı zulüm arasında bir fark yoktur. Nasıl ki geçmişte Hz. Hüseyin ailesi ile birlikte Kerbelâ çölünde susuzluktan kırılmışsa, aradan yüzyıllar geçmesine rağmen yine Ortadoğu'da insanlar susuzluktan kırılabilir.

Bahattin Karakoç (1930-...?) **Bulutlar Taşınır Yaylalara** adını vermiş olduğu şiirinin dördüncü ünitesinde Kerbelâ'yı insanlık tarihi içinde şöyle ele alır:

Kaç emzikli ana kumlara gömmüştür bebelerini
Sırtlarında taş taşırlarken ehramlara
Yezid'in okçuları bağlamış Fırat yolunu
Suyu haram etmişler Kerbelâ'da çocuklara⁴⁴

Bahattin Karakoç, şiirinin bu ünitesinde savaşlarda ve kavgalarda en büyük zararı çocukların gördüğünü vurgularken Kerbelâ olayı ile Mısır'daki ehramların yapılışını irsal-i mesel olarak sunar.

Ayhan İnal (1931-...?), **Karasevda** adlı şiirinin bir ünitesinde Kerbelâ'yı muhtelif coğrafi unsurlarla birlikte şöyle anar:

⁴² Osman Numan Baranus, Tuzhurmatu, Tan/Şiir, Ankara, 1984, s. 56.

⁴³ Seyfettin Başçillar, Kıyısızlık, Broy Yayınları, İstanbul, 1993, s. 150.

⁴⁴ Bahattin Karakoç, Ay Şafağı Çok Çiçek, Ocak Yayınları, Ankara, 1982, s. 36.

Bir çölüm
Gobiyim, Sînâyım, Büyük Sahrâyım,
Rahmetine hasret Kerbelâyım.⁴⁵

Ayhan İnal, bir taraftan bir çöl olduğunu iddia ederken, diğer taraftan da bütün çölleri kendisiyle aynileştirir. Şair, çöl olduktan sonra çölün en kutsalı olan Kerbelâ'ya talip olmayı da ihmal etmiyor.

Sezai Karakoç (1933-...?), **Alınyazısı Saati** adlı nehir şiirinin bir yerinde Kerbelâ'yı Bağdat ve Harun Reşit ile birlikte şöyle anar:

Bağdat ki Kerbelâ şehitlerinin kanıdır
İslam uygarlığının Başkenti
Harun Reşit barışı⁴⁶

Sezai Karakoç, Bağdat şehrini, Kerbelâ şehitlerinin kanıyla, Harunreşit'in barışçıl öncülüğünde kurulmuş İslâm uygarlığının bir başkenti olarak kabul ederken böylesine ilginç bir imge çizer. Kerbelâ şehitlerinin kanı üzerine kurulmuş bir başkenttir Bağdat.

Sabahattin Yalkın (1934-...?), **Güneşi Bekliyor** adlı şiirinin bir ünitesinde Kerbelâ ile ilgili şöyle bir yorumda bulunuyor:

Çok mu geç yüzümdeki Kербela
Masum bir öpücük
Dudaklarımda kılıç sıcağı
Şarabı dökülmüş de olsa
Bir çöl acısı taşır damarı...⁴⁷

Sabahattin Yalkın, yüzünü Kerbelâ olarak kodlarken, hayattan çok çektiği yönünde bir hatırlatmada bulunuyor. Şairin yüzündeki Kerbelâ masum bir öpücükle kızarmıştır. Şairimizin dudaklarındaki kılıç sıcaklığı ise Kerbelâ'dan yâdigârdır. Bu yüzden dudağı ikiye ayrılmıştır: Ne güzel bir hüsnü talil sanatı. Şairin damarı her şeye rağmen bir çöl acısı, yani Kerbelâ'nın acısını taşır.

⁴⁵ H. Fethi Gözler, Yunus'tan Bugüne Türk Şiiri, İnkılâb ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 1981, s. 700.

⁴⁶ Sezai Karakoç, Alınyazısı Saati, Diriliş Yayınları, İstanbul, 1989, S. 12.

⁴⁷ Sabahattin Yalkın, Asi Destanı [Hatay Şiirleri], Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001, s. 75.

Abdullah Satoğlu (1934-...?), **Nurdan Bir Yük** adını verdiği şiirinin bir ünitesinde Kerbelâ'ya kendisiyle ilgili olarak şu şekilde yer verir:

İçsem avuç avuç
Süzülürken buram buram alnımda ter
Seninle arınmak ister
Kerbelâ'ya dönen bağrım.⁴⁸

Abdullah Satoğlu'nun bir âşık olarak yüreği yanmış ve âdeta Kerbelâ'ya dönmüştür. Âşık olarak şairin yüreği Kerbelâ ile arınmak ister.

Ali Püsküllüoğlu (1935-2008), **Savrulup Giden** adıyla kaleme aldığı şiirinin bir ünitesinde Hz. Hüseyin türbesi nedeniyle Kerbelâ'ya şu şekilde yer verir:

Sen, dindar savaştı, hiç bilmeyecek misin
Gökyüzünü?
Kurşuni sabahlarını yeryüzünün?
İmam Hüseyin Türbesi'nde Kerbelâ'nın
Ağlayıp duracak mısın?
Gönderdiğin güvercin yalnız dönecek, bir selam bile getirmeyecek
Gözlerinde çiy, yüreğinde yas olana.⁴⁹

Ali Püsküllüoğlu, Kerbelâ'da bulunan İmam Hüseyin'in Türbesi'nde ağlayıp durmanın bir anlamı olmadığını, işte bu yüzden de İmam Hüseyin'in felsefesini hayata geçirmenin doğru olduğunu söylüyor.

Cahit Zarifoğlu (1940-1987), **Hama: Sımsıcak** adıyla kaleme aldığı şiirinin onuncu ve onbirinci dizelerinde Kerbelâ ile bağlantılı olarak Hama şehrinde yapılan zulmü şöyle anlatır:

Demek bitmedi Kerbela
Hama Kerbelası dehrin

Nasıl kuru dudakları devlet olduysa Hüseyin
Şehit ağzını değdir üstüne ölü kalbimin⁵⁰

1982 yılının Şubat ayında Suriye Devlet Başkanı Hafız Esat'ın emriyle Genelkurmay Başkanı olan kardeşi Rıfat Esed tarafından Hama şehrinde

⁴⁸ H. Fethi Gözler, Yunus'tan Bugüne Türk Şiiri, İnkılâb ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 1981, s. 716.

⁴⁹ Ali Püsküllüoğlu, Eskidikçe, Cem Yayınevi, İstanbul, 1992, s. 59.

⁵⁰ Cahit Zarifoğlu, Bütün Şiirleri, Beyan Yayınları, İstanbul, 1989, s. 382.

gerçekleştirilen katliamda kırk bin kişi şehit oldu. Cahit zarifoğlu, şiirinin bu iki beytinde bu olaya atıfta bulunarak Kerbelâ'nın bitmediğini ve Hama'nın, zamanın bir Kerbelâsı olduğunun altını çiziyor.

Alaeddin Özdenören (1940-2003), **Kafkasya** adıyla kaleme almış olduğu şiirinin bir ünitesinde Kerbelâ'ya şöyle yer verir:

Ağaçların sulara ve göğe
Özgür ve salkımsaçak
Çırpınan bir düş diliyle
Erken ağarmış bir isyan gibi
Kınanan varoluş hakkı için
Sarkarak üstlerinden
Döğüştüler eşsiz bir yiğitlikle,
Ağızları pınarların ağızlarında
Ağızlarından dökülür kerbelâ.⁵¹

Alaeddin Özdenören, yaşanan vahşî insanlık dramı nedeniyle Kerbelâ ve Kafkasya halkları arasında bir bağlantı kurar. Zalimler, dün olduğu gibi bugün de zulüm işliyorlar ve acımasızca insanları katlediyorlar.

Ahmet Telli (1946-...?) **Gurbet Mutlaka Olacaktır** adlı şiirinin bir ünitesinde Kerbelâ'yı Dersim'le bağlantılı olarak şu şekilde ele alır:

Dersim sürgünden de öte bir şey
zilan bir kerbela'dır aslında
hâlâ anlatılır ki aşiret çocuklarına
bir zulümdür gurbet
zulumden de öte⁵²

Ahmet Telli'ye göre Kerbelâ, Kerbelâ'da kalmamıştır ve Kerbelâ tarih olarak da bitmemiştir/bitmeyecektir. Kerbelâ'nın ardılları dünyanın muhtelif yerlerinde devam etmektedir. Yani "Her gün aşure, her yer Kerbelâ" şiarı aynen geçerlidir.

Mustafa Miyasoğlu (1946-...?), **Kalbimin Coğrafyası** adlı şiirinin üçüncü ünitesinde Kerbelâ'ya, Azamiye ve Kazimiye şehirleriyle birlikte şöyle yer verir:

⁵¹ Alaeddin Özdenören, *Bütün Şiirleri*, Hece Yayınları, Ankara, 2002, s. 53.

⁵² Ahmet Telli, *Hüznün İsyan Olur*, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 1985, s. 11.

Azamiye Kazimiye Kerbelâ
Her büyük kapıda ağlıyorum
Kır diyorum aynaları kır
Benlik başlara belâ
Yürekler sağır⁵³

Mustafa Miyasoğlu, Kalbinin coğrafyasının haritasını manevi olarak Kerbelâ, Kazimiye ve Azamiye sınırları ile işte böyle çizer.

Osman Sarı (1946-...?) **Yönelişler** kaleme almış olduğu klasik tarzdaki şiirinin ilk beytinde Kerbelâ'yı kendisi ile bağlantılı olarak şöyle anlatır:

İçimde birikmiş Kerbelâ gibi
İşte kalbini getirdim sana⁵⁴

Osman Sarı, bir âşık olarak ilginç bir imgeyle kendi içinde birikmiş bir Kerbelâ gibi sevgiliye, sevgilinin kalbini getirir. Sevgiliye, sevgilinin kalbini getirmek müthiş bir imgedir. Sevgilinin kalbinin buradan Kerbelâ olduğunu anlıyoruz. Yani sevgilinin kalbi aşksızlıktan Kerbelâ gibi susuz kalmış ve yanmıştır. Sevgilinin kalbi âşığın yüreğinde birikmiş bir Kerbelâ'dır ve âşık sevgiliye ait olan aşkı yine sevgiliye götürüyor.

Mehmet Sılay (1949-...?), **Kerbela Türküsü** adlı nehir şiirinin bir beytinde Kerbelâ ile ilgili şunları söyler:

Kerbela kinini din diye sunmak
Evlâd-ı Resule en büyük zulüm.⁵⁵

Mehmet Sılay'a göre Kerbelâ'daki kini, "din" diye sunmak yanlıştır ve üstelik de Hz. Peygamber'in evlatlarına en büyük zulümdür.

Zerrin Taşpınar (1947-...?), **Tavra** adını vermiş olduğu uzun soluklu şiirinin bir ünitesinde Kerbelâ'yı, Kızılırmak ve Fırat ile birlikte şöyle anar:

Ben Sebastia... gözdesi Pontuslu kraliçenin
az ötemde Kızılırmak yan gözle
bakarak berkitilmiş surlarıma
anımsatarak Kerbelâ kıyısındaki Fırat'ı
geçip gider uysal bir bende gibi...⁵⁶

⁵³ Mustafa Miyasoğlu, *Bir Gülü Andıkça*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1997, s. 158.

⁵⁴ Osman Sarı, *Önden Giden Atlılar*, İz Yayıncılık, İstanbul, 1992, s. 75.

⁵⁵ Mehmet Çetin, *Tanzimat'tan Bugüne Türk Şiiri Antolojisi II*, Birleşik Yayıncılık, Ankara, 1991, s. 946.

⁵⁶ Zerrin Taşpınar, *Tavra*, Pervaz Yayınları, Ankara, 2001, s. 50.

Zerrin Taşpınar, uysal bir bende (köle) gibi çekip giden ve tarihi değiştirmek için hiçbir şey yapmayan etkisiz elemanları Kerbelâ ekseninde eleştirir. Kerbelâ'da zulüm işlenirken Fırat bile hiçbir şey olmamış gibi kendi denizine doğru akıp gitmiştir. En azından taşıp köpürmeliydi!..

Tuğrul Tanyol (1953-...?) Basra adıyla kaleme almış olduğu şiirinin bir ünitesinde Kerbelâ'ya şu şekilde yer verir:

Ah, acıyla titrerken mutluluktan sararan yaprak
Düşünmenin açmazında canlanan duygu
Bir kırıntı mı bu? bir büyük boşlukta parçalanan
Kutsal tozları yokoluşun, belki bir aytaşı
Belki ta Kerbelâ'dan
Hac yollarının ardısına, harap
Ve büyük bir yağma olan Basra'da
Yeşillere bürünmüş o karanlık satrap⁵⁷

Tuğrul Tanyol, Kerbelâ çölünde Emevîlerin katlettiği insanlarla Basra'da Moğolların katletmiş olduğu mazlum insanlar arasında bir bağlantı kurar. Dünyanın kimliği ne kadar eskirse eskisin, zalimler zulümleriyle iktidarlarını pekiştirmeye çalışıyorlar.

Beşir Ayvazoğlu (1953-...?) Tebessüm adını verdiği müstakil dördünlüğünde Kerbelâ'ya şöyle yer verir:

Yine sessiz, çakırkeyif bir gün
Satılır neşve çarşısında hüznün
Ve coşar bir gülümsemele sular
Yeşerir Kerbelâ'sı ömrümüzün⁵⁸

Beşir Ayvazoğlu, sevgili ile ömürlerin Kerbelâ çölünde buluşurken, sevgilinin bir gülümsemesi ile Kerbelâ'yı sel alır ve bu sel ile Kerbelâ çölü bile yeşerir.

Hüseyin Ferhad (1954-...?) Yine Kûfe'de Bir Akşam adıyla kaleme almış olduğu şiirinin tamamını Hüseyin ile Kerbelâ'ya tahsis eder. Şiirde Kerbelâ'nın adının geçtiği sonuncu/onuncu ünite şöyledir:

Hüseyin bir sırma kemerdir
tasviri nafiye bir şehriyin,
zaten Kerbelâ'ya uçar
sûreti haktan her Hüseyin⁵⁹

⁵⁷ Tuğrul Tanyol, Toplu Şiirler, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1997, s. 144.

⁵⁸ Beşir Ayvazoğlu, Şiirler, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1996, s. 40.

⁵⁹ Hüseyin Ferhad, Sîmurg, Ekin Yayınları, İstanbul, İstanbul, 2004, s. 53.

Hüseyin Ferhad, Hz. Hüseyin'i bir sırma kemere benzetirken, Kerbelâ olayının şehrâyin suretinde tasvirini de nafiye bir olay olarak vurgular. Nafiye bir olaydır, zira Hakkın suretinden neş'et eden (doğan) ve adı Hüseyin olan her kişi Kerbelâ'ya uçar. Yani adı Hüseyin olan herkesin yüreği Kerbelâ'da kanar. Soyadı Ferhad olan Hüseyin dâhil.

Murathan Mungan (1955-...?), **Alevî ve Ali** adını vermiş olduğu şiirinin bir ünitesinde kendi cinsel tercihlerinden kaynaklanan açlığını dile getirirken Kerbelâ'ya da şöyle yer verir:

gecesi uzun olanın erken olur sabahı
mevsim kâr etmez muharrem aylarına
aşk, de buna istersen susuzluk ya da Kerbelâ
kollarındayken ben silinirim
dünya silinir kollarından sonra⁶⁰

Murathan Mungan, cinsel tercihini ve açlığını Kerbelâ ile bağlantılı olarak dile getirirken fena-fi'l-aşka erdiğini beyan eder.

Ümit Aktaş (1955-...?), **Her Gün Aşura Her Gün Kerbela** adıyla müstakil bir şiir inşa etmiştir. Şiirin tamamı şöyledir:

Bana bu kurşunî saatler
Gibi mahzun
Gözlerin gibi umarsız
Umutsuz ezgileri
Söyleme, ne olursun

Ve mazlum çocukların neden
Açlıktan öldüğünü
Gemilerin hep aynı limanlara demirli
Dalgaların hep aynı kıyıları dövdüğünü

Gün olur kızıl bir ışık
Çarpar serüvenlerin yığıldığı alnına
Neden bilemezsin şu gökler mavi
Şu deniz öylesine çıldırtıcı bulanık
Sürükler hep aynı bedenleri
Aynı evler ki döndükleri, zulümler
Gecenin o en derin en karanlık yerinde
Bir kâbus gibi, girerler düşlerine
Susuyor işte her şey, loş ışıklar ve gece

⁶⁰ Murathan Mungan, *Erkekler İçin Divan*, Metis Yayınları, İstanbul, 2002, s. 30.

Bir isyan için evet artık vakit geç
 Duymak için gökyüzünü parçalayan çığılığı
 Fırtınanın koptuğunu ötelere bir yerde
 Sanki günlerden kıyamet, ilence bürünmüş dünya
 Ve zulmün iliklerime dek işlediği bu şehrin ortasında
 Bütün günler Aşura bütün dünya Kerbela⁶¹

Ümit Aktaş, Kerbelâ olayının ardıllarının günümüzde de devam ettiğini, bu yüzden de yeryüzünün her köşesini Kerbelâ bilmek ve her günü de aşure günü olarak ilan etmenin zorunluluğuna dikkat çekiyor ve konuya olanca gücüyle vurgu yapıyor.

Mahmut Temizyürek (1955...?), Kim Olayım Nefesi adını vermiş olduğu şiirinin bir ünitesinde Kerbelâ'ya, Bağdat ile şöyle yer verir:

Yolun nereye diyorsun, keşke bilsem
 Dün Bağdad idi, bugün Kerbela⁶²

Mahmut Temizyürek-Kim Olayım Nefesi/YKY 2004 Şiir Yıllığı 92

Mahmut Temizyürek, kendisine yolunun ne tarafa doğru olduğunu soran yolcuya, "Dün Bağdad idi, bugün Kerbelâ" diye cevap verirken, yarınlar için zulmün üzerine doğru gideceğinin müjdesini verir.

Ahmet Yozgat (1955-...?). Kızılırmak Diyarı Semahı adını vermiş olduğu şiirinin bir ünitesinde Kerbelâ'yı kendi tarihsel gerçekliği içinde şöyle ele alır:

Kızılırmak kıyısında susamışlığımızdır şiir,
 Ve Şattülarap'ta kıyısından bakıştığımız Kerbela...
 Her dilden bir bardak kahr dökülür,
 Zamanları aşkın yüreklerin, ne fayda?
 Şimdi su nöbetine durur pınar başı devleri,
 Elleri kabaralı, gönülleri tuz ve pas içinde.
 Suskunluk, susuzluğun arsız hayıflanmasından,
 Şiir dilinin kuruması ise kamusun yırtılmasındandır.
 Şimdi süngü süngü dilimlenir zaman ay ışığı altında,
 Zavallı döşümüze saldıran sevdalarsa turnaya özlemimizden.

⁶¹ Ümit Aktaş, Şehri Terketmeden Önce, Okur Kitaplığı, İstanbul, 2010, s. 142-143.

⁶² Mehmet H. Doğan, Yapı Kredi 2004 Şiir Yıllığı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2004, s. 92.

Sivrilen öfke, yassılan teslimiyettir,
Dönen kıvrılan enaniyettir ki hüma kuşlarının düşmanı...
Dudak aramızda pul pul olur,
Husseyin ağıtları...⁶³

Ahmet Yozgat, şiirinde Kızılırmak'ı, Kerbelâ'daki Fırat'ın yerine yerleştirir. Kızılırmak kıyıları da Anadolu Hüseyinlerinin Kerbelâsı olarak kodlanır şiirde. Hüseyin, nasıl ki Kerbelâ'da suya susamış ise Anadolu insanı da şiire susamıştır.

Yağmur Tunalı (1955-...?), **Melâl Burcu** adını vermiş olduğu ve klasik tarzda inşa ettiği şiirinin bir ünitesinde kendi gönlü ile Kerbelâ arasında şöyle bir ilgi kurar:

Gönlüm Kerbelâ'ya benzese gerek,
Her yönden esiyor boğucu bir sam.⁶⁴

Yağmur Tunalı, Kerbelâ'ya benzeyen kendi gönlünün üzerine her taraftan kavurucu yaz sıcaklarının estiğini, dolayısıyla Hüseyin gibi aşk şehidi olmaya hazır olduğunu beyan ediyor.

Ali Göçer (1956-...?) **Yüzün Tarihi** adını vermiş olduğu ırmak şiirinin dördüncü ünitesinde Kerbelâ tarihini yüzün/simanın tarihi ile şöyle irtibatlandırır:

En çok yüzünün depremleri
anlatır bana tarihi
yüzünde
yüzünde akıntılar
ırmak en çok denize doğru
deniz ki balıkları eskiten büyüdür
ölümler var dost biliriz
kartalın yükseklere süzülüşünden
velînin ağaç gölgesinde duruşundan
bir Horasan buğdayı düşer de toprağa

⁶³ Ahmet Yozgat, Semah Döneriz Turna ve Ben, Lazer Yayınları, Ankara (tarihsiz); www.Ahmetyozgat.com.tr/şiir&kitap.

⁶⁴ İlhan Geçer, Cumhuriyet Döneminde Türk Şiiri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1990, s. 460.

kazsam yüzünü
 en azından deprem çıkar
 ölümler var çividir
 kanlı bir Kerbelâyı aralar gibi
 atın nalından ete geçen
 ve yürüyen.⁶⁵

Ali Göçer, Kerbelâ ölümlerini, atın nalından sıçrayıp da kalbe çakılan bir çiviye benzetirken böylesine çarpıcı ve ilginç bir imge üretir.

Muhammet Güzel (1956-...?), **Sisyazi** adını vermiş olduğu nehir şiirinin bir ünitesinde Kerbelâ'yı kendi benliğiyle içleştirerek şöyle anlatır:

durgunluğum hüznün mü sanırsın
 ey koynumdaki uzaklık
 susmalar kanatır beni
 bende yürek kerbela
 kora düşmüş madımak pembesi çığlığım
 günyüzünde sevişelim sevdaların
 çobanateşleri yırtsın göğü
 kızıl zemherilerin
 kanlar şorladıda oy türkülerde aradığım
 düştüm mü hiç damarlarımdan umudu
 yenilgilerimize takılı gürültüsü
 örtebilir mi çingirakların
 düşlerimize sızan aydınlığı⁶⁶

Muhammet Güzel, Kerbelâ katliamı ile Sivas katliamı arasında bir ilişki kurarken, kendi yüreğini de Kerbelâ olarak kodlar. Kerbelâ gibi yürek de kanlıdır ve yüreği asil kanatan zulümlere karşı susmaktır.

Orhan Tekelioğlu (1958...?), **A Furore Normannorum Libera Nos Domine** adını vermiş olduğu şiirinin birinci ünitesinde Kerbelâ'ya şöyle yer verir:

bir fotoğraf. lonra'da yüzün müymüş?
 gümüşe hap'solmuş hayatın sırrı

⁶⁵ Ali Göçer, *Yüzün Tarihi*, Yedi İklim Yayınları, İstanbul, 1989, s. 20.

⁶⁶ Muhammet Güzel, *Sisyazi*, Beksav Yayınları, İstanbul, 1997, s. 65.

resimden sızarken: buruk muy muş
ruhun, bir “ergüle”, sıratda duran
kerbelâda ılgar eden?⁶⁷

Orhan Tekelioğlu, çok sıkı rafine edilmiş şiirinde sevgilinin ruhunu sıratda duran bir “ergüle” ve Kerbelâ’da ılgar eden (dört nala koşan) bir ata benzetiyor.

Ömer Erinç (1958-...?), **Gönül Külliyesi** adını vermiş olduğu şiirinin bir ünitesinde Kerbelâ’ya şöyle yer verir:

fermanı dağlar çileyen aşka
göçler başlatır
devrini tamamlayan uykulardan
Kerbelâ çiçeklerine
katılınca gönlün hevesleri⁶⁸

Ömer Erinç, başta Hz. Hüseyin olmak üzere Kerbelâ’da şehit olanları çiçeklere benzetirken, aşkların Kerbelâ’ya doğru göçe çıktığını ve ateşini aradan alacağının altını çizer.

Oğuz Özdem (1959-...?) **Cesur Acı** adıyla kaleme almış olduğu ırmak şiirinin bir ünitesinde Kerbelâ’yı özgürlükle bağlantılı bir şekilde şöyle anlatır:

Önünü kestim akan şiirin. Aynı şeyleri
Sever bütün dünya diyerek. Su oldu
Dudaklarım eski testilerden kalma
Kumlara sundum yeniden yeniden
Yeniden Kerbela. Benim olan ne varsa
Özgürlüğün acı sesinden. Gül dolandı
Dilime güneşten esinlenerek⁶⁹

Oğuz Özdem, şiirde ısrarla üç defa “yeniden” ifadesini kullanarak sürekli varolan Kerbelâlarla yeni özgürlük alanının açılabilceği tezini ileri sürüyor.

Arif Berberoğlu (1959-...?), **Cehennemde Ayışığı** adını vermiş olduğu şiirinin bir ünitesinde Kerbelâ’yı şöyle kurgular:

⁶⁷ Orhan Tekelioğlu, Boş luk lar, Ne Kitaplar, İstanbul, 2004, s. 56.

⁶⁸ Ömer Erinç, Hece (Aylık Edebiyat Dergisi), Sayı: 48, Ankara, 2000. S. 66.

⁶⁹ Oğuz Özdem, Cesur Acı, Öteki-siz Yayınevi, İstanbul, 2002, s. 25.

Kara bir kan fişkırıyor kuyulardan
 Akıyor sulayarak kızgın kumları Kerbela'dan
 Oturmuş hurma yiyor fildişi sarayında
 Burarak bıyığını Bağdatlı korsan⁷⁰

Arif Berberoğlu, Kerbelâ vahşetine insanların seyirci kalışını gerçekçi bir bakış açısıyla işte böyle eleştiriyor. Bir tarafta Kerbelâ'da katledilen insanlar ve bir tarafta da sarayda hurma yiyen Bağdatlı korsan, yani iktidar sahipleri.

Zemçi Çetinkaya (1960-2004), klasik tarzda inşa ettiği **Gazel** isimli bir şiirinin bir beytinde Kerbelâ'ya şöyle yer verir:

Bir katre için nice güller soldurduğun
 Bu sadr-ı sûzan gibi Kerbelâ mı bulursun⁷¹

Zemçi Çetinkaya, bir damla suyun hasretiyle Hüseyin gibi nice canların Kerbelâ'da, nice güllerin de gülşende solduğunu beyan eder. Solan güllerin ıstırabı ile şairin gönlü de Kerbalâ gibi aşk ateşiyle kavrulur. Yani şairin göğsünden daha yanık bir Kerbelâ yoktur.

Erdal Çakır (1960-...?), **Gölge II** adını verdiği şiirinin birinci ünitesinde Kerbelâ'yı Hüseyin ile birlikte şöyle anar:

Sonra sen
 gölgeni bıraktın da gittin
 sen
 gözlerini dağlara içiren
 bize amansız bir gök bıraktın
 bütün güzel ölümleri
 kefenine doldurdun da gittin
 Ey Kerbela'nın rengi
 Hüseyin
 bize ölüm kalmadı⁷²

Erdal Çakır, Kerbelâ'da Hüseyin'in şehadetini ulular ve kutsar. Hatta öyledir ki Hüseyin'in şehadetinden sonra şaire yeryüzünde güzel ölüm kalmamıştır.

⁷⁰ Arif Berberoğlu, *Cehennemde Serenat*, Damar Yayınları, Ankara, 1992, s. 74.

⁷¹ Zemçi Çetinkaya, *Çelişkinin Türküsü*, Esra Sanat Yayınları, Konya, 1995, s. 12.

⁷² Erdal Çakır, *Sır Gölgeleleri*, Hece Yayınları, Ankara, 1998, s. 22.

Rahmi Kaya (1960-...?) **Gürz** ismiyle kaleme aldığı şiirinin ilk ünitesinde Kerbelâ'yı tazmin sanatı yaparak şu şekilde yeni bir kurgulama yapar:

/hüseyin attan düştü
sahra-yı kerbelâ'ya
cibril kurban haber ver
sultan-ı enbiyaya
sahra ağlar çöl ağlar/⁷³

Rahmi Kaya, Koniçalı Kâzım Paşa'nın "Düşdü Hüseyin atından Sahrâ-yı Kerbelâ'ya/Cibrîl var haber ver Sultân-ı Enbiyâ'ya" beytini tazmin ederken bir taraftan da bu beyti yeniden kurgular ve üretir.

Nurullah Genç (1960-...?), **İntihar Etme Leylâ** adını vermiş olduğu uzun şiirinin sekizinci ünitesinde Kerbelâ'ya şöyle yer verir:

gerilen bir perdedir her vehim tan yerine
bir şarapnel parçası firkatın
hıçkırığınla sarstı aydınlık surlarımı
bozuk bir pusula heykellerine
gitme, mummyalanmadan cilâsıyla bahtımın
kimbilir, belki birgün bizim olur Kerbelâ
intihar etme Leyla⁷⁴

Nurullah Genç; Leylâ'yı, Kerbelâ ile imana/insafa ve aşka yeniden çağırıyor. Çünkü imanı iyice zayıflayan Leylâ intihar etmek üzeredir. Halbuki, intihar etmesine gerek yok, bir gün belki Kerbelâ bile âşık ile maşukun olabilir ve onlar da şehadet şerbeti içerek aşk şehitleri arasında yerlerini alabilirler.

Mustafa İslamoğlu (1960-...?), klasik geleneğe uyarak yazmış olduğu **Can Gazeli** adlı şiirinin dördüncü beytinde Kerbelâ'ya şöyle yer verir:

biricik bakışınla yeşerdi kaç kerbela
ki sen nazar etmeden içim kuraktı cânım⁷⁵

Mustafa İslamoğlu, beyitte Nakşibendi şeyhlerinden Mahmut Sami Ramazanoğlu'nun ölümünü bir şekilde Kerbelâ ile irtibatlandırarak onun tek

⁷³ Rahmi Kaya, Yusuf Yüzlü Gece, Hece Yayınları, Ankara, 2000, s. 21.

⁷⁴ Nurullah Genç, Rûveyda, Timaş Yayınları, İstanbul, 1995, s. 102.

⁷⁵ Mustafa İslamoğlu, Divan, Denge Yayınları, İstanbul, 1996, s. 127.

bir bakışıyla pek çok Kerbelâ çölünün yeşerdiğini mübalağalı bir dille anlatırken, aslında şeyh etrafında gerçekleşen sosyal bir dirilişe atıfta bulunur.

Hüseyin Atlansoy (1962-...?), **Zenci Suret Şehit Söz Darasız Ses Som Sükût** adını vermiş olduğu şiirinin üçüncü ünitesinde Kerbelâ'ya Necef ve Buhara ile birlikte şöyle yer verir:

Buhâra yanıyor - haydi yürüyelim
Yanıyor Necef ve Kerbelâ
- Biz ki at alanlarız
Kitabı terkide unutmayanlarız
Payitahtın yakınında da kursak çadır
Katmandu yakınında da
Süte su söze uğuntu kursağa haram
katmayanlardanız⁷⁶

Hüseyin Atlansoy, Kerbelâ'nın zulüm temasının hiçbir kesintiye uğramadan devam ettiğini vurgularken Necef ve Buhara örneklerini veriyor.

Bekir Urfalı (1962-...?), **Gözlerin Vaha Senin** adını vermiş olduğu ve klasik tarzda kaleme aldığı şiirinin bir beytinde Kerbelâ'ya şöyle yer verir:

Sensizlik Kerbeladır dudaklarım çatlamış
Gözlerin vaha senin, kandır o suda beni.⁷⁷

Bekir Urfalı-Gözlerin Vaha Senin/Ateşin Düştüğü Yerden 7

Bekir Urfalı, sevgiliden ayrılığı bir Kerbelâ olarak niteler. Ayrılığın Kerbelâ olması, âşığın dudaklarını susuzluktan çatlatır. Fakat buna rağmen sevgilinin gözlerinin bir vaha olması hasebiyle, âşık o gözlerden akan suyla kanmak ister.

Nazir Akalın (1964-2002), Kerbelâ ile ilgili olarak **Kerbelalı Karınca** adıyla şöyle müstakil bir şiir kaleme almıştır:

Ah karınca şiir atlarını vurmuşlar bu ülkenin
Sana cinnetkâr bir aşk sayıklayamam artık
Kafdağlarını çağırma Anka'sı yok kalbime
Gittikçe büyüyen kara bir harp içindeyim

⁷⁶ Hüseyin Atlansoy, Su Burcu [Toplu Şiirler], Hece Yayınları, Ankara, 2005, s. 303.

⁷⁷ Bekir Urfalı, Ateşin Düştüğü Yerden, Şanhurfa, 2003, s. 7.

Ne işin var ülkemin bu söz karanlığında
Sesi hüznün rengi hüznün Kerbelalı karınca
Dehşet içinde öyle bakıp durma göğsüme
Süleyman göç eylemiş filizkıran çağında

Hangi kılıcın sesi parçalanan içimde
Hüznü güzelliğinle yar da bir bak göğsümü
Bir kıvılcım var mı İbrahim bahçesinde
Su mu getireceksin hacca mı gideceksin söyle⁷⁸

Nazir Akalın; Kerbelâlı Karınca'yı, sesi hüznün, rengi hüznün olan ve ülkenin söz karanlığında söz sahibi olmaya çalışan bir insan olarak vasıflandırır.

Abdurrahman Adıyan (1964-...?) **Ve İsyân ve Hüznün ve Tarih Bir de Kadın** ismiyle kaleme almış bulunduğu şiirinin bir ünitesinde Kerbelâ'yı tarihsellik ve coğrafilik içinde şöyle ele alır:

kargalar bembeyaz karların üzerinde
ortadoğu cümbüşünde çengiler bir harikadır
ortadoğu bir çeşnide sırlıklam ıslanmıştır
habil'den ve kabil'den beridir
kan bulanmıştır ben-i âdemin eteklerine
ve necef'ten beridir
kerbelâ ihanet etmemiştir⁷⁹

Abdurrahman Adıyan, bir taraftan Habil ile Kabil cinayetiyle tarihin başladığına atıfta bulunurken, öbür taraftan da bu sürecin Kerbelâ ile devam ettiğini, dünya var oldukça da zalim ile mazlum arasındaki kavganın devam edeceğini vurguluyor.

Şaban Halis Çalış (1964-....?), **Taşlama** adını verdiği şiirinin bir ünitesinde Kerbelâ'yı, Kudüs ve Gazze ile birlikte şöyle anar:

Arz-ı mev'ut baştan başa is kokuyor
Ölüm kusuyor mummyalar Azrail'e inat
Kerbela'da ölüm
Kudüs'te ölüm
Gazze'de ölüm⁸⁰

⁷⁸ Nazir Akalın, Kanayan Simya, Beyan Yayınları, İstanbul, 1998, s. 17.

⁷⁹ Abdurrahman Adıyan, Yedi Harf Yalnızlığı, Elma Yayınları, İstanbul, 2005, s. 59.

Şaban Halis Çalış, bir taraftan günümüzde İsrail'in Kudüs ve Gazze'de ölüm kustuğunu vurgularken, diğer taraftan da geçmişte Emevîlerin Kerbelâ'da yaptığı katliam arasında tarihsel bir bağlantı kurar.

M. Nezir Bilik (1966-...?), **Muharrem ve Kerbela** adını vermiş olduğu şiirinin genelinde konuyu Babil, Osmanlı tarihi, Filistin ve musiki ile bağlantılı olarak şöyle ele alır:

Benim sadık ustam
gözlerinin ateşinde pişirirdi Siirtte büryanı
Muharrem aşkına. Ateşte yanan kebab değil
sanki Hüseyin'in yüreğidir. Sultan Üçüncü Selim
selimce ağlarda Muharremlerde
Hüseyinî makamını atlayıp evcâra ile dilârâ ile
Babil'in asma bahçelerinde
Semiramis ağlardı Filistin'den gelen yıldızlar ile
Kral Ninos Şam'da Asurî bir edâ ile
aşk ile can verir
Ayak bastığı her toprak bir karınca sarayı
Muharrem bizim Kerbelâ bizim
Kral Ninos ne bilsin Muharremi
çilehânedede geçer âşğın her demi⁸¹

M. Nezir Bilik; Siirt, Şam, Babil ve Filistin gibi İslam topraklarının tarihe ve kültüre olan önemli katkılarının yanı sıra, yine bu toprakların nice acılara maruz kaldığını vurgular.

Osman Özbahçe (1971-...?), **Uzak Çiçek** adını vermiş olduğu şiirinin finalinde Kerbelâ'yı aşk olgusu içinde şöyle ele alır:

ben şimdi Kerbelâda açan çiçeğin
en uzak kokusuyum
aşkın içine kapanık bir odanın karanlığından
adımını geri alamazsın uçurumundan
binlerce kılıçla bölünüyorum
karınca dolu ağzımdan⁸²

⁸⁰ Ş. Halis Çalış, Vakti Geldi, Çizgi Kitabevi, Konya, 2005, s. 43.

⁸¹ M. Nezir Bilik, Elhan-ı Bilig, Yort Savul Yayınları, Edirne, 2008, s. 17.

⁸² Osman Özbahçe, Uzun Yürekli Nehir, Hece Yayınları, Ankara, 1999, s. 10.

Osman Özbahçe, Kerbelâ'da açan çiçeğin en uzak kokusu iken aşk içine kapanmış bir odanın karanlığında varolma mücadelesi vermektedir. Muhakkak ki her insanın zâhir veya bâtın bir Kerbelâsı vardır.

Kenan Engin (1974-...?), **Kısa Bir Sesleniş** adını vermiş olduğu şiirinin bir ünitesinde Kerbelâ'yı, Hüseyin'in tevekkülü ile bağlantılı olarak şöyle anar:

Ardından Bedreddin'in Nil'deki haykırışını
Kerbela'daki Hüseyin'in tevekkülünü
taşıyacaksın yüreğinin serine köşesine
Halkın sorduğunda sana doğruyu
Elinle değil
Yüreğinle işaret edeceksin ARARAT'ın tepesini⁸³

Kenan Engin, Şeyh Bedreddin'in Nil'deki kükremesi ile Hüseyin'in Kerbelâ'daki tevekkülü arasında tarihsel bir bağlantı kurar.

Necdet Karasevda (1975-...?), **Yitik Şairler Ülkesi** adını vermiş bulunduğu şiirinin üçüncü ünitesinde Kerbelâ'yı, Fuzûlî ile bağlantılı olarak şöyle ele alır.

Kerbelâdan, âhlar, gâzel gözlü âhûlar
Rûha dolan "yâ hû"lar taşırdı aşk kervanları.
Gül kurusu mecnûn akşamlarda
Kurulurdu durgun sularda Fuzûlî Divânı.⁸⁴

Necdet Karasevda, mâzî ile ilgili arkaik malzemeyi Fuzûlî Divânı ekseninde açımırken, aşk kervanlarına, âhû gözlü sevgililere ve özellikle de Kerbelâ'ya göndermede bulunur. Hz. Hüseyin'in şehit edildiği Kerbelâ meydanında Fuzûlî'nin Divanı ile âhû gözlü ceylanlar, yani sevgililer yetişmiştir. Nasıl ki Nedimsiz İstanbul, Nâbîsiz Urfa olmazsa, Fuzûlîsiz de Bağdat ve Kerbelâ olamaz. Fuzûlî olmasaydı kim bileydi Bağdat'ı, kim bileydi Kerbelâ'yı!..

Elif Bilge Doğan (1984-...?), **Uzak** adını vermiş olduğu şiirinin **1. bab'ını Kerbela** olarak isimlendirir. Şiirin birinci ve beşinci bab'larında Kerbelâ'ya şöyle yer verilir:

"O beni nasıl beyaz yaşamak"
çarpıp parçalanırken o mağrur,

⁸³ Kenan Engin, *Kefilsiz Yaşamın Yolcuları*, Perî Yayınları, İstanbul, 2000, s. 44.

⁸⁴ Necdet Karasevda, *Krizantem Çiğliği Şiirleri*, www.necdetkarasevda.com.

gamzesine şelaleler boşalır yaşamak:
 hayatı taşıran o billur kâse...
 İyi geceler fakat n'olur uyumayın
 sabah tükenmiştir Kurtuba'da iyi geceler.
 Uykuyu orta yerinden bölen mayın,
 Eninde sonunda ölümü heceler.
 Görülmeyen biri
 ve duyulmayan sesi:
 halay potpori.
 Nasıl derler;
 estetik bir cênaze töreni.
 Ve yine Kürt kızları biçer
 doğunun alnından damlayan teri.

 Kerbela katil değildir
 Lades kemiği kırıldı; son cümle
 Hüseyin'in yolu ezelden çizilmiştir.⁸⁵

Elif Bilge Doğan, Kerbelâ'yı İslâm medeniyetlerinde yaşanan çelişkiler ve kader bağlamında ele alır. Kerbelâ da İslam tarihinde yaşanan en önemli çelişkilerden biri olduğu kadar İslam'ın ve aynı zamanda da insanlık tarihinin kaderidir/kederidir.

M. Sait Aktaş (1989-...?), henüz on beş yaşında iken kaleme almış olduğu **Kerbela** adlı şiiriyle tarihin arka planını okumaya çalışır. Şiirinin tamamı şudur:

Dimdik anıtların
 Önüne dikilmiş
 Çevresi sütun sütun taşlarla kaplı
 Dökülmüş kanlar
 Yerlere bulaşmış
 O berrak suların
 Gövdesi içinde
 Ağlamış şehrin kızları
 Hüseyin için
 Dalmış imparatorluğun

⁸⁵ Elif Bilge Doğan, www.gökekin.com/şiir.

O yiğit mi yiğit
 Cesur mu cesur askerleri
 Kılıçlarla kuşatılmış
 O şehrin insanları
 Kahpelik imparatorluğunun vezirleriyle
 Ağlamış günlerce kan
 O cesur şehitlerin üzerinde
 Kerbelâ!... Kerbelâ!...
 diye haykırmış günlerce
 Irak güzelleri

O narin mi narin
 Serin mi serin yerde
 Ihlamur ağaçlarının gövdesinde
 Çöller kabarmış
 Hüzün ve keder üzerine
 Dökülmüş güller
 Kerem ve Aslı'nın mezarının yanında
 Dirim dirim kanlarla
 Çelik zırhlı askerlerin
 mızraklarıyla
 Toprağa düşmüş bir yiğit
 Gülmüş gül boyu
 Kerbelâ!... Kerbelâ!...⁸⁶

M. Sait Aktaş, Kerbela katliamını gerçekleştirenlerle işte böyle hesaplaşmaya girişir. Büyüklerin zalimlerle hesaplaşması güzeldir, ama en güzeli bir genç yüreğin şiir yoluyla zalimlerle hesaplaşması ve tarihi yapanlardan hesap sormasıdır.

Sonuç olarak, klasik şiir ile modern şiirin ortak hareket noktası şüphesiz ki zalimlerle mazlumların tarih boyunca süren mücadeleleridir. Habil ile Kabil'in misyonu İslâmiyet döneminde Yezid ile Hüseyin ile temsil edilmiştir. Yezid, tarihteki bütün büyük zalimleri, Hüseyin, ise mazlumları temsil eden sembol isimlerdir. Mazlumların gücü sürekli olarak inanca, zalimlerin gücü ise kılıca, yani silaha dayanır. Şiir, vukuundan itibaren Kerbelâ'yı kendine konu edinmiş ve sürekli olarak kendi zaviyesinden onu işlemiştir. Tarih, elbette ki her zaman sanatçılar için malzeme yığınlarıyla doludur. Tarihi olayları aslına sadık kalarak birebir anlatmak tarihi

⁸⁶ M. Sait Aktaş, Lehistan Gülleri, Yort Savul Yayınları, Edirne, 2004, s. 16-17.

tekrarlamaktan öteye geçmez. Bir şair için önemli olan tarihi olayları yeni bir perspektif, yeni bir vizyonla estetik bir anlayışla yeniden sunabilmek ve onu çağdaş bir duyarlılıkla yorumlayabilmektir. Kerbelâ, bir tarihi olgu olarak ortaya çıkmış olsa da olay üzerinde çok boyutlu metafizik bir dalgalanma olduğu da âşikârdır.

Şairin tarihsel bir olayı, kendi perspektif/vizyonundan farklı ve özgün bir metafiziğe dönüştürmesi gerekir.

Şüphesiz ki her zaman büyük konulardan büyük sanat eserleri çıkmaz. Muazzam konuları bir nefeste harcayan ve kendi adını piyasaya “şair” olarak çıkartanları bir adım atlayacak olursak, çok küçük bir ayrıntıdan büyük sanat eserleri ortaya çıkartabilecek yetenekte ve özgünlükte şairleri gerçek sanatçı olarak selamlamak gerekir. Bunun yanında tarihin büyük konularını bir kalemde harcayan adı “şair”e çıkmış olanları tarihin nisyan ile malul olmuş kucağına atıyoruz. Bir edebî metnin her şeyden önce edebî trajiğe dönüşmesi gerekir. Bunu gerçekleştiremeyen hiçbir metin edebî eser seviyesine yükselemez.

Modern şairlerden **Ataol Behramoğlu**, toplumcu gerçekçi romancılarından **Bekir Yıldız**'ın toplumcu ve tarihselci bir formda kaleme aldığı **Kerbelâ** romanının yayınlanması vesilesiyle Kerbelâ olayını son derece konformist bir yaklaşımla İslam mitolojisi⁸⁷ olarak değerlendirmektedir. Bu tür bir yaklaşım son derece yanlıştır, mitoloji, efsane, esatir birbirlerine çok yakın kavramlar olarak duruyor olmalarına rağmen birbirlerinin aynı veya muadili değillerdir, bilakis birbirlerinden oldukça ayrı şeylerdir. Bu nedenle tarihteki Kerbelâ olayını bir İslam mitolojisi olarak nitelendiremeyiz ve bu şekilde adlandıramayız. Ancak tarihin efsaneleşen olaylarından biri olarak ele alabiliriz. Zira mitolojik olaylar ve kahramanlar, çoğunlukla tarihte yaşanmamış ve var olmamış insan zihnine ait düşünce ve kurgulamaların bir ürünüdür. Kerbelâ ise, muhayyel bir kurgulama olmayıp mazinin derûnunda yer alan ve bütün ayrıntılarıyla henüz aydınlatılamamış tarihi bir muamma ve gerçek bir olaydır.

Kerbelâ olayı sadece basit bir mezhep ve saltanat kavgası olarak algılanamaz. Olayı bu şekilde algılamak ve görmek onu basit bir maddeci fiziğe indirgemektir. Zira bu kavganın arka planındaki temel argüman İslâm'ın algılanması, anlaşılması ve yorumlarıyla ilgili içtihat farklılıklarıdır. Burada derin bir tarihsel diyalektik yatmaktadır. Tarihte kavganın epistemolojik temelleri ile psikolojik sebeplerinin kökenlerini önce Habil ile Kabil olayında, sonra da Kerbelâ'da buluruz. İnsanların çıkarları söz konusu olduğunda kardeşlerini bile öldürmekten çekinmediklerinin somut örneğidir

⁸⁷ Ataol Behramoğlu, *Ve Zalim Ve İnanmış Ve Kerbela*, Yeni Düşün, Haziran 1987.

Kerbela. Habil ile Kabil olayını atlayacak olursak, Kerbelâ olayına siyasal çıkar merkezinden bakmak şüphesiz ki çok daha isabetli olacaktır.

Diyalektik maddeciliğin her olgu ve olayı tarihsel süreci içerisinde ele alma ilkesi sadece nesnel gerçekliğin olduğu gibi yansıtılması anlayışından kaynaklanmaz. Tarihin özne veya nesnesi olarak irdelenenlerin nezdinde toplumun nedensel karmaşıklıklarını ortaya çıkararak egemen sınıfın bakış açılarını çözümlenmek ve gelecek için önlem almaya yöneliktir.

Hiç şüphesiz ki Hicretin 61. yılında Muharrem ayının onuncu günü Kerbelâ'da yaşanan mazlumla/inanmışla zalimin evrensel çatışması⁸⁸ modern şiire de kaynaklık edebilir. Fakat buradaki asıl önemli sorun tarihsellik yazınsallığın şaibeli kıyılarında dolaşan şairi soğuk bir sosyolog konumuna sokma tehlikesinin her zaman var olmasıdır.

Şair bunu aşabildiği oranda sanatçıdır ve ele aldığı konuyla ilgili olarak edebi/estetik düzlemde bize yeni vizyonlar sunuyor demektir. Yoksa tarihsel gerçeklere sıkı sıkıya bağlı kalınarak şiirin kendine özgü estetik ve gerçeklikleri dışlamak konu ne kadar ilginç olursa olsun edebiyata tarihsel ve sosyolojik malzeme kazandırmaktan başka bir işe yaramaz. Şiirde konu ya da malzeme önemli değil, malzemeyi işleyiş/kurgulayış ve onu estetik hâle getiriş önemlidir. Edebi eserin, özellikle şiirin görevi dünyanın bugünkü statükosuna hangi olayların yol açtığına dair insanlara bir vizyon⁸⁹ kazandırmak olmalıdır. Tarihi klasik bir şekilde tahkiyelendirmek hiçbir şekilde şiir olamaz.

Bugün tarihsel olayları hikayelendirmenin ötesinde hiçbir edebî değer taşımayan dünya kadar metinle karşılaşmaktayız. Şiir, roman gibi bir ayrıntı sanatı değildir, bilakis olayları “rafine etme” ve “sözün darasını alma” sanatıdır. Elbette ki şiirde rafine eksikliği; şiiri, şiir yapan estetik, teknik ve metodik yapılanmayı da eksik bırakmaktadır. Hâlbuki şiir, tarihi sanata dönüştürürken onun darasını alarak damıtır.

Tarihte kutsallığın, inanmışlığın ve mazlumluğun gelecek için toplumsal bilince dönüşmesinde elbette ki şiirin katkısı çok büyüktür. Zaten toplumcu gerçekçi sanat anlayışı edebiyatı sınıfların bilinçlenmesinde bir aracı kurum olarak görmüştür. Bu görüş bütünüyle doğru olmasa da haklı ve doğru olan yönleri vardır. Muaviye'den sonra babadan oğula geçen halifelüğün despotik boyutu ile demokrasi özlemleri içinde çaresiz bekleyen mazlumların/inanmışların mücadelesi çağdaş toplumların demokrasi içindeki sivilleşme mücadelelerinin bir uzantısı olarak düşünülebilir.

⁸⁸ Atilla Özkırmı, Zalimle Mazlumun Evrensel Çatışması, Cumhuriyet, 27 Kasım 1986.

⁸⁹ Şahin Uçar, Tarih Felsefesi Yazıları, Vadi Yayıncılık, Ankara, 1994.

Totalitarizmin sivil toplumları refaha ulaştırma söylemindeki paradoksal yolculuğu radikal anlamda insanları militarizm yoluyla köleleştirme paradigmasının bir sonucudur. Muaviye ve onun oğlu Yezid de aynı militarist ve jakobenist anlayışla insanları köleleştirmiyorlar mı? Hz. Hüseyin'e inanan Kûfe halkı birdenbire haklıyı ve zayıfı terk edip haksızın ve güçlünün yanında yer almıyorlar mı?

Çoğunluğun azınlığa tahakkümü diye bir şeyi bugün modern dünya ideolojilerinin hiçbiri kabul etmemesine rağmen bu tahakküm ne yazık ki olanca şiddetiyle devam etmektedir.

Tarihi dışlamak ya da ona uzak düşmek bir edebiyatçı için ne kadar zorsa edebiyatı dışlamak ve ondan uzak kalmak da bir tarihçi için o kadar zordur. Edebiyatçı, tarih zemininden aldıklarını sübjektif bir tarzda yeni bir fiction/kurgu haline getirir.

Tarihçi ise tarihi gerçekliklere bağlı kalarak onu olduğu gibi dikte eder. Edebiyatın gerçekliklerini, kendi gerçekliğine tebdil ederken ondan büyük oranda yararlanır. Yalnız burada önemli bir nokta var ki, o da, tarihçilerin edebi eserlerden yararlanarak tarih felsefesinin⁹⁰ kapılarını aramaları gerektiğidir. Ne yazık ki tarihi bir olayı edebi yolla mitleştirmek onu gerçekten şiir kılamıyor. Hamasi/didaktik bir konuyu şiirleştirmeye çalışırken, edebiliği ve estetiği arka plana atmak, şiir için yola çıkılsa bile şiire varılamama gibi bir tehlike ile sonuçlanıyor. Şiiri, yazınsallık karşısında tarihselliğe yenik düşürmek, şiire ihanetten başka bir şey değildir.

Edebi metinler konuları tarihten alınmış olsalar ve yoğun bir şekilde tarihselliği yansıtsalar bile kesinlikle tarih değillerdir. Tarihi konulu şiirler de bize sadece ideolojik aldatmacalar sunmaz, tam tersine çoğu tarih yazımından daha açıklayıcı bilgiler/yorumlar⁹¹ da verir.

Ali-Hasan-Hüseyin trajedisini çağdaş toplumların trajedisiyle aynıleştirmeye çalışan şairler, aynı zamanda çağdaş toplumların trajedisini de şiirselleştirmeye çalışır. Bu çalışmada/sempoziumda kısa kısa yorumlamalarla bir nebze olsun bunu dikkatlere sunmaya gayret ettik. Bütün bunlara ilaveten günümüzün gizli şairlerinden **Hasan Neyzi Ahzenoğlu**'nun **Herbela** ve **Benim Yezidlerim** adlarında iki ayrı şiir kitabının basıma hazır olduğuna dair şahsımıza ait özel bilgiyi de dikkatlere sunmak isteriz. Kerbelâ'nın Hüseyinlerine ve Herbela'nın Hasanlarına selam olsun!..

⁹⁰ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bk: Sadık Kemal Tural, *Tarihçinin Edebiyat Dünyasından Alması Gerekenler veya Metoda Ait Düşünceler*, Edebiyat Bilimine Katkılar, Ecdâd Yayınları, Ankara, 1993, s. 27-45.

⁹¹ Murat Belge, *Marksist Estetik*, Birikim Yayınları, İstanbul, 1997, s. 314.